

**ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής

**ΔΙΔΡΥΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ»**

**“Ανάλυση απόδοσης τραπεζών κατά τη διάρκεια πολλαπλών
κρίσεων στην Ελλάδα μεταξύ 2008-2022”**

Διπλωματική Εργασία
που υποβλήθηκε στο Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του ΕΛΜΕΠΑ
ως μέρος των απαιτήσεων για την απόκτηση
Μεταπτυχιακού Διπλώματος Ειδίκευσης στη Λογιστική και Ελεγκτική

Σκουραδάκης Νικ. Βασίλειος

Ηράκλειο
Ιούλιος 2023

Δήλωση Αυθεντικότητας- ζητήματα Copyright

« Ο μεταπτυχιακός φοιτητής που εκπόνησε την παρούσα διπλωματική εργασία φέρει ολόκληρη την ευθύνη προσδιορισμού της δίκαιης χρήσης του υλικού, η οποία ορίζεται στη βάση των εξής παραγόντων: του σκοπού και χαρακτήρα της χρήσης (μη-εμπορικός, μη-κερδοσκοπικός, αλλά εκπαιδευτικός-ερευνητικός), της φύσης του υλικού που χρησιμοποιεί (τμήμα του κειμένου, πίνακες, σχήματα, εικόνες κ.λπ.), του ποσοστού και της σημαντικότητας του τμήματος που χρησιμοποιεί σε σχέση με το όλο κείμενο υπό copyright, και των πιθανών συνεπειών της χρήσης αυτής στην αγορά ή την γενικότερη αξία του υπό copyright κειμένου»

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

« Η παρούσα διπλωματική εργασία εγκρίθηκε ομόφωνα από την τριμελή εξεταστική επιτροπή η οποία ορίστηκε από την Σ.Ε. του ΔΠΜΣ Λογιστική και Ελεγκτική, σύμφωνα με το νόμο και τον εγκεκριμένο Κανονισμό Διπλωματικών Εργασιών του ΔΠΜΣ «Λογιστική και Ελεγκτική». Τα μέλη της Επιτροπής ήταν:

- Καθ. Χρήστος Φλώρος (Επιβλέπων)
- Καθ. Κυρίκος Δημήτριος (Μέλος)
- Καθ. Λεμονάκης Χρήστος (Μέλος)

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από την Σ.Ε. δεν υποδηλώνει αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα.»

**Στην σύζυγό μου Μαρία και τα
παιδιά μου Κωνσταντίνο, Νικόλα και Χάρη.**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο ελληνικός τραπεζικός τομέας αντιμετώπισε μια παρατεταμένη κρίση από τα τέλη της δεκαετίας του 2000 έως τις αρχές της δεκαετίας του 2020, με πυρήνα την οικονομική κρίση του 2008 και την επακόλουθη κρίση δημόσιου χρέους το 2010. Ο αντίκτυπος στην ελληνική οικονομία ήταν σοβαρός και το τραπεζικό σύστημα δυσκολεύτηκε να ανακάμψει τα επόμενα χρόνια. Για τη σταθεροποίηση του κλάδου, η Ελλάδα έλαβε πολλαπλά προγράμματα διάσωσης από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, συνοδευόμενα από αυστηρούς όρους. Τα μέτρα που ελήφθησαν περιελάμβαναν την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών, την αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα και τη θέσπιση νέων ρυθμίσεων για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Η αποτελεσματικότητα αυτών των μέτρων παραμένει θέμα συζήτησης. Ενώ ορισμένοι υποστηρίζουν ότι σταθεροποίησαν με επιτυχία τον τραπεζικό τομέα και αποκατέστησαν την εμπιστοσύνη στην ελληνική οικονομία, άλλοι ισχυρίζονται ότι δεν αντιμετώπισαν επαρκώς τα θεμελιώδη ζητήματα του ελληνικού τραπεζικού τομέα. Η παρούσα διπλωματική εργασία στοχεύει να αναλύσει τις κρίσεις που αντιμετώπισε ο ελληνικός τραπεζικός τομέας από το 2008 έως το 2022, εστιάζοντας στα αίτια τους, τις συνέπειες για την ελληνική οικονομία, τα μέτρα που εφαρμόστηκαν για την αντιμετώπιση των κρίσεων και την αποτελεσματικότητά τους. Στοχεύει έτσι να παρέχει μια ολοκληρωμένη ανάλυση των κρίσεων του ελληνικού τραπεζικού τομέα κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης περιόδου, χρησιμοποιώντας διάφορες πηγές δεδομένων και εμπειρικές αναλύσεις για την αξιολόγηση των καθοριστικών παραγόντων των μη εξυπηρετούμενων δανείων και του αντίκτυπου του «κουρέματος» των κρατικών ομολόγων 2011-12 στις τράπεζες. Η έρευνα στοχεύει επίσης να βελτιώσει την κατανόηση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει ο ελληνικός τραπεζικός τομέας και να ρίξει φως στην αποτελεσματικότητα των μέτρων διαχείρισης κρίσεων.

Λέξεις κλειδιά: τραπεζική κρίση, PSI, NPLs, ελληνική οικονομία

ABSTRACT

The Greek banking sector faced a prolonged crisis from the late 2000s to the early 2020s, with emphasis on the financial crisis of 2008 and the subsequent sovereign debt crisis in 2010. The impact on the Greek economy was severe and the banking system struggled to recover in the following years. To stabilize the sector, Greece received multiple bailouts from the European Union and the International Monetary Fund, accompanied by strict conditions. The measures taken included the recapitalization of banks, restructuring of the banking sector and the introduction of new financial stability regulations. The effectiveness of these measures remains a matter of debate. While some argue that they successfully stabilized the banking sector and restored confidence in the Greek economy, others claim that they did not adequately address the fundamental issues of the Greek banking sector. This thesis aims to analyze the crises faced by the Greek banking sector from 2008 to 2022, focusing on their causes, the consequences for the Greek economy, the measures implemented to deal with the crises and their effectiveness. It thus aims to provide a comprehensive analysis of the Greek banking crises during this period, using various data sources and empirical analysis to assess the determinants of non-performing loans and the impact of the 2011-12 government bond haircut in the banks. The research also aims to improve understanding of the challenges facing the Greek banking sector and shed light on the effectiveness of crisis management measures.

Keywords: banking crisis, PSI, NPLs, Greek economy

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ABSTRACT	5
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	7
2. Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 2007-08	9
2.1 Βασικά χαρακτηριστικά της κρίσης σε παγκόσμιο επίπεδο	9
2.2 Η κρίση στην Ευρωπαϊκή Ένωση	11
3. ΟΙ ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	14
3.1 Η τραπεζική κρίση του 2008-09	14
3.2 Η τραπεζική κρίση του 2011-12	19
3.3 Η τραπεζική κρίση του 2015	23
3.4 Το τραπεζικό σύστημα την περίοδο της πανδημίας.....	27
4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ – ΔΕΔΟΜΕΝΑ	30
4.1 Μελέτη NPLs - Θεωρητικό υπόβαθρο	31
4.1.2 Σύνδεση NPLs με αποδοτικότητα τραπεζών & χρηματοοικονομική σταθερότητα	33
4.1.3 Δεδομένα	35
4.2 Μελέτη PSI - Θεωρητικό υπόβαθρο.....	36
5. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	40
5.1 Μελέτη NPLs – Περιγραφική στατιστική	40
5.1.2 Μελέτη NPLs – Παρουσίαση αποτελεσμάτων.....	44
5.2 Επιπτώσεις PSI – Εμπειρική μελέτη	46
6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	62
7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	65

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο ελληνικός τραπεζικός τομέας στα τέλη της πρώτης δεκαετίας του 2000 σε κρίση για περισσότερο από μια δεκαετία. Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 πυροδότησε μια σειρά γεγονότων που οδήγησαν σε εμβάθυνση της κρίσης, με αποκορύφωμα την κρίση δημόσιου χρέους το 2010. Ο ελληνικός τραπεζικός τομέας ήταν στο επίκεντρο και των δύο κρίσεων και ο αντίκτυπός του στην οικονομία της Ελλάδας ήταν καταστροφικός. Τα χρόνια που ακολούθησαν, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα αγωνίζεται να ανακάμψει από την κρίση, με μια σειρά μέτρων που εφαρμόζονται για τη σταθεροποίηση του κλάδου.

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η ανάλυση των κρίσεων που αντιμετώπισε ο ελληνικός τραπεζικός τομέας μεταξύ 2008-2022. Το επίκεντρο θα είναι τα αίτια της κρίσης, ο αντίκτυπος που είχε στην ελληνική οικονομία, τα μέτρα που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση της κρίσης και η αποτελεσματικότητα αυτών των μέτρων.

Η οικονομική κρίση του 2008 είχε σημαντικό αντίκτυπο στον ελληνικό τραπεζικό τομέα. Οι ελληνικές τράπεζες είχαν επενδύσει πολλά στον τομέα των ακινήτων, που ήταν στο επίκεντρο της κρίσης. Ως αποτέλεσμα, υπέστησαν σημαντικές απώλειες, οι οποίες οδήγησαν σε πιστωτική συρρίκνωση και υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας. Η κατάσταση επιδεινώθηκε περαιτέρω από την κρίση κρατικού χρέους που ξέσπασε το 2010, η οποία οδήγησε σε απότομη αύξηση του κόστους δανεισμού και σε πτώση της οικονομικής ανάπτυξης.

Ο ελληνικός τραπεζικός τομέας από τότε αγωνίζεται να ανακάμψει από την κρίση. Η χώρα έλαβε πολλά πακέτα διάσωσης από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα οποία ήρθαν με αυστηρούς όρους και είχαν βαθύ αντίκτυπο στην ελληνική οικονομία. Τα μέτρα που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση της κρίσης περιλάμβαναν την ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών, την αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα και τη θέσπιση νέων κανονισμών για την ενίσχυση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.

Η αποτελεσματικότητα αυτών των μέτρων αποτέλεσε αντικείμενο συζήτησης. Ενώ κάποιοι υποστηρίζουν ότι πέτυχαν στη σταθεροποίηση του τραπεζικού τομέα και στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στην ελληνική οικονομία, άλλοι υποστηρίζουν ότι

δεν έχουν προχωρήσει αρκετά και ότι τα θεμελιώδη προβλήματα του ελληνικού τραπεζικού τομέα δεν έχουν αντιμετωπιστεί.

Έκτοτε και με αποκορύφωμα το 2012 και το 2015, η κρίση γιγαντώθηκε και επιδείνωσε την ήδη βεβαρημένη κατάσταση του συστήματος. Το 2020, η πανδημία επηρέασε επίσης το τραπεζικό σύστημα, αν και με διαφορετική αφετηρία και αιτίες.

Η παρούσα διπλωματική εργασία θα έχει ως στόχο να παρέχει μια ολοκληρωμένη ανάλυση των κρίσεων που αντιμετώπισε ο ελληνικός τραπεζικός τομέας μεταξύ 2008-2022. Θα βασίζεται σε μια σειρά από πηγές δεδομένων, συμπεριλαμβανομένων των επίσημων εκθέσεων, της ακαδημαϊκής βιβλιογραφίας και των συνεντεύξεων με βασικά ενδιαφερόμενα μέρη. Η έρευνα θα συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει ο ελληνικός τραπεζικός τομέας και θα παρέχει πληροφορίες για την αποτελεσματικότητα των μέτρων που λαμβάνονται για την αντιμετώπιση της κρίσης. Στο εμπειρικό τμήμα της, θα υπάρξει εστίαση σε 2 σημαντικά γεγονότα – συνέπειες της κρίσης: πρώτον, τη μεγάλη άνοδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων όπου με οικονομετρική εκτίμηση υποδείγματος θα επιχειρηθούν να αξιολογηθούν οι προσδιοριστικοί παράγοντες. Δεύτερον, το «κούρεμα» των κυβερνητικών ομολόγων το 2011-12, το οποίο πρακτικά χρεωκόπησε τις τράπεζες και το οποίο θα αναλύσουμε σε ό,τι αφορά τις επιπτώσεις.

Η υπόλοιπη εργασία διαρθρώνεται ως εξής: στο κεφάλαιο 2 αναλύεται η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007-08, η οποία έθεσε τις βάσεις για όσα ακολούθησαν στην Ελλάδα. Έτσι, στο κεφάλαιο 3 καταγράφονται οι κύριες φάσεις τραπεζικών κρίσεων στην Ελλάδα κατά την υπό εξέταση περίοδο. Στο Κεφάλαιο 4 παρουσιάζεται η μεθοδολογία της εμπειρικής μελέτης, καθώς και τα δεδομένα και στο Κεφάλαιο 5 παρουσιάζονται τα αποτελέσματά της. Τέλος, στο Κεφάλαιο 6 συνοψίζονται τα βασικά συμπεράσματα της μελέτης.

2. Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ 2007-08

2.1 Βασικά χαρακτηριστικά της κρίσης σε παγκόσμιο επίπεδο

Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007-08 ήταν μια σοβαρή οικονομική κρίση που ξεκίνησε στις Ηνωμένες Πολιτείες και εξαπλώθηκε σε όλο τον κόσμο. Η κρίση πυροδοτήθηκε από μια φούσκα στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης στις Ηνωμένες Πολιτείες, η οποία οδήγησε σε εκτεταμένη κατάρρευση του τραπεζικού τομέα και προκάλεσε ένα φαινόμενο ντόμινο που εξαπλώθηκε σε ολόκληρη την παγκόσμια οικονομία.

Η κρίση είχε τις ρίζες της στην αγορά ενυπόθηκων δανείων υψηλού κινδύνου στις Ηνωμένες Πολιτείες, η οποία περιλάμβανε δανεισμό σε δανειολήπτες με κακή πιστωτική ιστορία που θεωρούνταν ότι διέτρεχαν υψηλό κίνδυνο αθέτησης υποχρεώσεων. Αυτά τα δάνεια ομαδοποιούνταν μαζί και πωλούνταν ως τίτλοι με υποθήκη (MBS) σε επενδυτές σε όλο τον κόσμο. Καθώς οι τιμές των κατοικιών άρχισαν να πέφτουν το 2006-2007, πολλοί ιδιοκτήτες ακινήτων αθέτησαν τα στεγαστικά δανειά τους, με αποτέλεσμα η αξία των MBS να πέσει κατακόρυφα και να προκύψουν υψηλές ζημιές για τους επενδυτές (Demirgüç-Kunt – Huizinga, 2010).

Ο τραπεζικός τομέας βρέθηκε στο επίκεντρο της κρίσης, καθώς πολλές τράπεζες είχαν επενδύσει πολλά σε MBS και άλλα πολύπλοκα χρηματοπιστωτικά μέσα. Όταν η αξία αυτών των περιουσιακών στοιχείων μειώθηκε απότομα, οι τράπεζες υπέστησαν τεράστιες ζημιές και έμειναν με ανεπαρκή κεφάλαια για να καλύψουν τα χρέη τους. Αυτό οδήγησε σε πάγωμα των πιστωτικών αγορών και απότομη πτώση της οικονομικής δραστηριότητας (Demirgüç-Kunt – Huizinga, 2010).

Επιπτώσεις στον τραπεζικό τομέα

Οι επιπτώσεις της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης στον τραπεζικό τομέα ήταν σοβαρές. Αυτό οδήγησε σε κρίση εμπιστοσύνης στον τραπεζικό τομέα, καθώς επενδυτές και καταθέτες ανησυχούσαν για τη σταθερότητα των τραπεζών και άρχισαν να αποσύρουν τα κεφάλαιά τους. Η κρίση οδήγησε επίσης σε πάγωμα των πιστωτικών αγορών, καθώς οι τράπεζες ήταν απρόθυμες να δανείσουν η μία στην άλλη από φόβο ότι δεν θα αποπληρωθούν. Αυτό είχε σοβαρό αντίκτυπο στην ευρύτερη οικονομία, καθώς οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά δυσκολεύονταν να λάβουν πίστωση, γεγονός

που με τη σειρά του οδήγησε σε μείωση της οικονομικής δραστηριότητας (Gennaioli et al., 2013).

Ως απάντηση στην κρίση, οι κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο έλαβαν πρωτοφανή βήματα για να σταθεροποιήσουν το χρηματοπιστωτικό σύστημα και να αποτρέψουν μια πλήρη οικονομική κατάρρευση. Η κυβέρνηση των ΗΠΑ εφάρμοσε μια σειρά μέτρων για την εισαγωγή κεφαλαίων στο τραπεζικό σύστημα, συμπεριλαμβανομένου του Προγράμματος Αρωγής Προβληματικών Περιουσιακών Στοιχείων (TARP), το οποίο παρείχε χρηματοδότηση 700 δισεκατομμυρίων δολαρίων στις τράπεζες με αντάλλαγμα μετοχικά μερίδια. Η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ εφάρμοσε επίσης μια σειρά μέτρων για την παροχή ρευστότητας στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, συμπεριλαμβανομένης της μείωσης των επιτοκίων σχεδόν στο μηδέν και της εφαρμογής ενός προγράμματος ποσοτικής χαλάρωσης (Laeven – Valencia, 2012).

Επιπτώσεις στην Παγκόσμια Οικονομία

Η παγκόσμια οικονομική κρίση είχε βαθιές επιπτώσεις στην παγκόσμια οικονομία. Η κρίση οδήγησε σε απότομη συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας, με πολλές χώρες να βιώνουν βαθιά ύφεση. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε στο 10% και πολλά νοικοκυριά είδαν τους λογαριασμούς αποταμίευσης και συνταξιοδότησης τους να συρρικνώνονται δραματικά. Η κρίση είχε επίσης σημαντικό αντίκτυπο σε άλλες χώρες σε όλο τον κόσμο, ιδιαίτερα σε εκείνες που έχουν στενούς δεσμούς με τις Ηνωμένες Πολιτείες (Laeven – Valencia, 2012).

Η παγκόσμια οικονομική κρίση είχε επίσης σημαντικό αντίκτυπο στις αναδυόμενες αγορές, ιδιαίτερα εκείνες που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις εξαγωγές. Καθώς η ζήτηση για αγαθά και υπηρεσίες μειώθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρώπη, πολλές αναδυόμενες οικονομίες της αγοράς παρουσίασαν απότομη πτώση της οικονομικής δραστηριότητας (Laeven – Valencia, 2012).

Αντίκτυπος στο κανονιστικό πλαίσιο

Η παγκόσμια οικονομική κρίση οδήγησε σε ένα κύμα νέων κανονισμών με στόχο να αποτρέψουν μια παρόμοια κατάρρευση στο μέλλον. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, ψηφίστηκε ο νόμος Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection το 2010, ο οποίος εισήγαγε μια σειρά νέων κανονισμών για τον τραπεζικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των αυξημένων κεφαλαιακών απαιτήσεων και νέων

περιορισμών στις συναλλαγές σύνθετων χρηματοπιστωτικών μέσων. Ομοίως, στην Ευρώπη, η Ευρωπαϊκή Ένωση εισήγαγε μια σειρά νέων κανονισμών με στόχο την ενίσχυση της ανθεκτικότητας του τραπεζικού τομέα και τη μείωση του κινδύνου νέας χρηματοπιστωτικής κρίσης. Οι κανονισμοί αυτοί περιλάμβαναν την εισαγωγή τεστ αντοχής για την αξιολόγηση της ικανότητας των τραπεζών να αντέχουν σε αντίξοες οικονομικές συνθήκες και νέες κεφαλαιακές απαιτήσεις για τις τράπεζες (Mishkin, 2011).

Συμπερασματικά, η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007-08 ήταν μια σοβαρή χρηματοπιστωτική κρίση που είχε τις ρίζες της στην αγορά κατοικίας στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η κρίση οφείλονταν κυρίως στην κατάρρευση του τραπεζικού τομέα, ο οποίος είχε επενδύσει πολλά σε πολύπλοκα χρηματοπιστωτικά μέσα, όπως οι τίτλοι με στεγαστικά δάνεια. Η κρίση είχε βαθύ αντίκτυπο στην παγκόσμια οικονομία, οδηγώντας σε απότομη συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας και σε ένα κύμα νέων κανονισμών που στοχεύουν να αποτρέψουν μια παρόμοια κατάρρευση στο μέλλον (PwC, 2009).

2.2 Η κρίση στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η οικονομική κρίση του 2008 είχε σημαντικό αντίκτυπο στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), οδηγώντας σε μια βαθιά και παρατεταμένη ύφεση που είχε μόνιμες συνέπειες στην οικονομία της περιοχής. Η κρίση είχε τις ρίζες της στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου όπως αναλύθηκε παραπάνω, η φούσκα των ακινήτων και τα χαλαρά πρότυπα δανεισμού οδήγησαν σε εκτεταμένη κατάρρευση του τραπεζικού τομέα. Ωστόσο, η κρίση εξαπλώθηκε γρήγορα στην Ευρώπη, όπου οι τράπεζες της περιοχής είχαν σημαντική έκθεση σε στεγαστικά δάνεια υψηλού κινδύνου των ΗΠΑ και άλλα τοξικά περιουσιακά στοιχεία (Arestis – Sawyer, 2013).

Η κρίση είχε σοβαρό αντίκτυπο στην οικονομία της ΕΕ, οδηγώντας σε απότομη συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας και σε ταχεία αύξηση της ανεργίας. Σύμφωνα με τη Eurostat, τη στατιστική υπηρεσία της ΕΕ, το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) της ΕΕ μειώθηκε κατά 4,5% το 2009 και η ανεργία αυξήθηκε από 7,1% το 2008 σε 10,9% το 2010 (ECB, 2012).

Αιτίες της Κρίσης στην Ε.Ε

Τα αίτια της οικονομικής κρίσης του 2008 στην ΕΕ ήταν πολύπλοκα και πολύπλευρα. Ένας από τους κύριους παράγοντες ήταν η έκθεση της περιοχής στην αγορά κατοικίας των ΗΠΑ. Όπως προαναφέρθηκε, πολλές ευρωπαϊκές τράπεζες είχαν επενδύσει πολλά σε στεγαστικά δάνεια υψηλού κινδύνου των ΗΠΑ και άλλα τοξικά περιουσιακά στοιχεία, και όταν η αξία αυτών των περιουσιακών στοιχείων μειώθηκε απότομα, οι ευρωπαϊκές τράπεζες έμειναν με σημαντικές απώλειες στους ισολογισμούς τους (De Grauwe, 2011).

Ένας άλλος παράγοντας που συνέβαλε στην κρίση ήταν η έλλειψη δημοσιονομικής πειθαρχίας μεταξύ ορισμένων κρατών μελών της ΕΕ. Χώρες όπως η Ελλάδα, η Ισπανία και η Πορτογαλία είχαν υψηλά επίπεδα δημόσιου χρέους και οι κυβερνήσεις τους είχαν επιδοθεί σε άσκοπες δαπάνες τα χρόνια που προηγήθηκαν της κρίσης. Καθώς τις έπληξε η κρίση, αυτές οι χώρες βρέθηκαν με περιορισμένο δημοσιονομικό χώρο για να ανταποκριθούν, γεγονός που επιδείνωσε τη σοβαρότητα της κρίσης (Eichengreen, 2010).

Συνέπειες της Κρίσης στην Ε.Ε

Οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης του 2008 στην ΕΕ ήταν σοβαρές και μακροχρόνιες. Η κρίση οδήγησε σε βαθιά και παρατεταμένη ύφεση σε πολλά κράτη μέλη της ΕΕ, η οποία είχε αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομία και την κοινωνία της περιοχής. Μία από τις κύριες συνέπειες της κρίσης ήταν η αύξηση της ανεργίας. Αυτό είχε σημαντικό αντίκτυπο στο εργατικό δυναμικό της περιοχής, ιδιαίτερα στους νέους, οι οποίοι αντιμετώπισαν περιορισμένες ευκαιρίες απασχόλησης και μειωμένους μισθούς (ECB, 2012).

Η κρίση είχε επίσης αρνητικό αντίκτυπο στα δημόσια οικονομικά της περιοχής. Πολλά κράτη μέλη της ΕΕ αναγκάστηκαν να εφαρμόσουν μέτρα λιτότητας προκειμένου να μειώσουν τα επίπεδα του δημόσιου χρέους τους, τα οποία είχαν αυξηθεί απότομα κατά τη διάρκεια της κρίσης. Τα μέτρα αυτά περιλάμβαναν περικοπές στις δημόσιες δαπάνες και αυξήσεις στους φόρους, που είχαν αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομία και την κοινωνία (Eichengreen, 2010).

Πολιτική Αντίδραση στην Κρίση στην Ε.Ε

Ως απάντηση στην κρίση, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής της ΕΕ εφάρμοσαν μια σειρά μέτρων με στόχο τη σταθεροποίηση της οικονομίας της περιοχής και την αποτροπή πλήρους οικονομικής κατάρρευσης. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) εφάρμοσε μια σειρά από μέτρα νομισματικής πολιτικής, συμπεριλαμβανομένης της μείωσης των επιτοκίων σχεδόν στο μηδέν και της εφαρμογής ενός προγράμματος ποσοτικής χαλάρωσης, στο οποίο η ΕΚΤ αγόραζε μεγάλες ποσότητες τίτλων για να διοχετεύσει ρευστότητα στην αγορά. Επιπλέον, τα κράτη μέλη της ΕΕ εφάρμοσαν μια σειρά μέτρων δημοσιονομικής πολιτικής με στόχο την τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης και τη μείωση των επιπέδων του δημόσιου χρέους. Τα μέτρα αυτά περιλάμβαναν επενδύσεις σε υποδομές, φορολογικές περικοπές και στοχευμένη στήριξη των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Η ΕΕ εφάρμοσε επίσης μια σειρά ρυθμιστικών μεταρρυθμίσεων με στόχο την ενίσχυση της ανθεκτικότητας του τραπεζικού τομέα και τη μείωση του κινδύνου νέας χρηματοπιστωτικής κρίσης. Αυτές οι μεταρρυθμίσεις περιλάμβαναν την εισαγωγή τεστ αντοχής για την αξιολόγηση της ικανότητας των τραπεζών να αντέχουν σε αντίξοες οικονομικές συνθήκες και νέες κεφαλαιακές απαιτήσεις για τις τράπεζες (Cattaneo, 2019).

Συμπερασματικά, η οικονομική κρίση του 2008 είχε σημαντικό αντίκτυπο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, οδηγώντας σε μια βαθιά και παρατεταμένη ύφεση που είχε μόνιμες συνέπειες στην οικονομία της περιοχής. Η κρίση είχε τις ρίζες της στην κατάρρευση της αγοράς στέγης των ΗΠΑ, αλλά γρήγορα εξαπλώθηκε στην Ευρώπη, όπου οι τράπεζες της περιοχής είχαν σημαντική έκθεση σε στεγαστικά δάνεια υψηλού κινδύνου των ΗΠΑ και άλλα τοξικά περιουσιακά στοιχεία. Οι συνέπειες της κρίσης ήταν σοβαρές, συμπεριλαμβανομένης της αύξησης της ανεργίας, των αρνητικών επιπτώσεων στα δημόσια οικονομικά και της κρίσης εμπιστοσύνης στον τραπεζικό τομέα. Ωστόσο, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής εφάρμοσαν μια σειρά μέτρων με στόχο τη σταθεροποίηση της οικονομίας της περιοχής και την αποτροπή πλήρους οικονομικής κατάρρευσης, συμπεριλαμβανομένων μέτρων νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής και ρυθμιστικών μεταρρυθμίσεων (Lane, 2017).

3. ΟΙ ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μέσα στο οικονομικό πλαίσιο που περιγράψαμε παραπάνω, η Ελλάδα δεν αποτέλεσε εξαίρεση. Έτσι, βίωσε μια από τις ισχυρότερες κρίσεις της ιστορίας της, με τον τραπεζικό της τομέα να μην μένει ανεπηρέαστος. Στην ενότητα αυτή θα περιγράψουμε τα βασικά χαρακτηριστικά των τραπεζικών κρίσεων που βίωσε η Ελλάδα σε αυτήν την περίοδο, διαχωρίζοντας τις βασικές περιστάσεις κατά περίπτωση.

3.1 Η τραπεζική κρίση του 2008-09¹

Η τραπεζική κρίση 2008-2009 στην Ελλάδα συνέβη στο πλαίσιο μιας οικονομίας που γνώριζε σημαντική ανάπτυξη αλλά παρουσίαζε και υποκείμενες ευπάθειες. Μεταξύ 2000 και 2007, η Ελλάδα γνώρισε ισχυρή οικονομική ανάπτυξη, με μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ περίπου 3,9%. Αυτή η ανάπτυξη τροφοδοτήθηκε, εν μέρει, από την αύξηση του δανεισμού τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα. Ωστόσο, αυτή η έντονη πιστωτική επέκταση κάλυψε τις αυξανόμενες ανισορροπίες και τις ευπάθειες στην ελληνική οικονομία.

Μέχρι το 2007, το δημόσιο χρέος της Ελλάδας είχε φτάσει περίπου στο 105% του ΑΕΠ, σημαντικά υψηλότερο από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης. Το χρέος αυξανόταν σταθερά τα χρόνια που προηγήθηκαν της κρίσης, λόγω των υψηλών κρατικών δαπανών, των χαμηλών φορολογικών εσόδων και της ανεπαρκούς δημοσιονομικής πειθαρχίας. Η ταχεία συσσώρευση χρέους άσκησε σημαντική πίεση στα δημόσια οικονομικά και δημιούργησε ανησυχίες για τη βιωσιμότητα της δημοσιονομικής θέσης της Ελλάδας.

Ένας άλλος βασικός δείκτης ευπάθειας ήταν το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδας. Το έλλειμμα διευρύνθηκε σημαντικά τα χρόνια που προηγήθηκαν της κρίσης, φθάνοντας περίπου στο 14% του ΑΕΠ το 2008. Αυτό οφείλεται κυρίως σε συνδυασμό αύξησης των εισαγωγών και μείωσης της ανταγωνιστικότητας των εξαγωγών. Το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σηματοδότησε ανισορροπία στην οικονομία, αντανακλώντας υπερβολική εξάρτηση από ξένη χρηματοδότηση και απώλεια ανταγωνιστικότητας.

¹ Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και Ελληνική Στατιστική Αρχή

Κατά την προ κρίσης περίοδο, οι ελληνικές τράπεζες παρουσίασαν ταχεία επέκταση και αύξηση της έκθεσής τους σε επικίνδυνα περιουσιακά στοιχεία. Μεταξύ 2003 και 2008, τα δάνεια προς τον ιδιωτικό τομέα αυξήθηκαν με ετήσιο ρυθμό περίπου 30%. Αυτή η επέκταση τροφοδοτήθηκε από την εύκολη πρόσβαση σε πιστώσεις και τη χαλάρωση των προτύπων δανεισμού. Οι ελληνικές τράπεζες είχαν επίσης ένα υψηλό ποσοστό της χρηματοδότησής τους που εξαρτιόταν από τις διατραπεζικές αγορές, γεγονός που τις έκανε ευάλωτες σε διαταραχές στις παγκόσμιες πιστωτικές αγορές.

Την ίδια περίοδο επίσης, σημειώθηκε σημαντική άνθηση στην ελληνική αγορά κατοικίας. Τα χαμηλά επιτόκια, η εύκολη πρόσβαση σε πιστώσεις και οι κερδοσκοπικές επενδύσεις τροφοδότησαν μια φούσκα των ακινήτων. Οι τιμές των ακινήτων εκτοξεύθηκαν στα ύψη, οδηγώντας σε άνοδο των στεγαστικών δανείων. Η φούσκα της στεγαστικής αγοράς προσέθεσε τους κινδύνους που αντιμετώπιζαν οι ελληνικές τράπεζες, καθώς ήταν σε μεγάλο βαθμό εκτεθειμένες στον τομέα των ακινήτων.

Ο συνδυασμός υψηλού δημόσιου χρέους, διερευνώμενου ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών και υπερθέρμανσης της αγοράς στέγης δημιούργησαν μακροοικονομικές ανισορροπίες στην ελληνική οικονομία. Αυτές οι ανισορροπίες ενίσχυσαν την ευπάθεια του τραπεζικού τομέα και άφησαν την οικονομία επιρρεπή σε εξωτερικούς κραδασμούς.

Αναλύοντας αυτούς τους οικονομικούς δείκτες, γίνεται φανερό ότι η ελληνική οικονομία αντιμετώπιζε σημαντικές προκλήσεις και τρωτά σημεία ακόμη και πριν από την τραπεζική κρίση του 2008-2009 . Τα υψηλά επίπεδα δημόσιου χρέους, το διερευνώμενο έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, η ταχεία επέκταση του τραπεζικού τομέα και η έκρηξη της στεγαστικής αγοράς συνέβαλαν στην ευθραυστότητα της οικονομίας. Αυτοί οι δείκτες έθεσαν το υπόβαθρο για την επακόλουθη κρίση και διαμόρφωσαν τη σοβαρότητα των επιπτώσεών της στον χρηματοπιστωτικό τομέα και τη συνολική οικονομία της Ελλάδας.

Αιτίες της κρίσης

Η τραπεζική κρίση 2008-2009 στην Ελλάδα ήταν το αποτέλεσμα ενός συνδυασμού εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων. Μία από τις κύριες εσωτερικές αιτίες της

κρίσης ήταν οι αλόγιστες πρακτικές δανεισμού και η υπερβολική πιστωτική επέκταση από τις ελληνικές τράπεζες. Όπως προαναφέρθηκε, μεταξύ 2003 και 2008, τα δάνεια προς τον ιδιωτικό τομέα αυξήθηκαν με εκπληκτικό ετήσιο ρυθμό περίπου 30%. Αυτή η ταχεία επέκταση τροφοδοτήθηκε από την εύκολη πρόσβαση σε πιστώσεις και τα χαλαρά πρότυπα δανεισμού. Οι ελληνικές τράπεζες χορηγούσαν δάνεια τόσο σε νοικοκυριά όσο και σε επιχειρήσεις χωρίς επαρκή αξιολόγηση της πιστοληπτικής ικανότητας των δανειοληπτών. Αυτή η μη βιώσιμη πιστωτική επέκταση δημιούργησε σημαντική ευπάθεια στον τραπεζικό τομέα.

Οι ελληνικές τράπεζες βασίστηκαν σε μεγάλο βαθμό στον βραχυπρόθεσμο δανεισμό για να χρηματοδοτήσουν τις δανειοδοτικές τους δραστηριότητες. Όταν ξέσπασε η παγκόσμια οικονομική κρίση και οι διεθνείς πιστωτικές αγορές πάγωσαν, οι ελληνικές τράπεζες αντιμετώπισαν δυσκολίες στην πρόσβαση σε ρευστότητα. Το κόστος χρηματοδότησης για τις τράπεζες παγκοσμίως αυξήθηκε και οι ελληνικές τράπεζες δεν εξαιρέθηκαν από αυτή τη συμπίεση ρευστότητας. Η έλλειψη ρευστότητας επιδείνωσε περαιτέρω τη χρηματοοικονομική ευθραυστότητα των ελληνικών τραπεζών, συμβάλλοντας στην κρίση.

Εξωτερικοί παράγοντες έπαιξαν επίσης σημαντικό ρόλο στην ελληνική τραπεζική κρίση. Η κατάρρευση της Lehman Brothers τον Σεπτέμβριο του 2008 πυροδότησε μια παγκόσμια οικονομική μετάδοση. Αυτό το γεγονός οδήγησε σε πάγωμα των διεθνών πιστωτικών αγορών και αύξησε το κόστος δανεισμού για τις τράπεζες παγκοσμίως. Οι ελληνικές τράπεζες, που εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τη χρηματοδότηση μέσω διατραπεζικών αγορών και λειτουργούν σε ένα παγκόσμιο διασυνδεδεμένο χρηματοπιστωτικό σύστημα, δεν ήταν απρόσβλητες από τη μετάδοση. Η αυξημένη αβεβαιότητα και η μειωμένη πρόσβαση στη χρηματοδότηση ενέτειναν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές τράπεζες, επιδεινώνοντας την κρίση.

Καθώς η ελληνική οικονομία συρρικνώθηκε, η ποιότητα των δανειακών χαρτοφυλακίων των τραπεζών επιδεινώθηκε σημαντικά. Η οικονομική ύφεση είχε ως αποτέλεσμα αυξημένες αθετήσεις δανείων και αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ). Η συσσώρευση μη εξυπηρετούμενων δανείων άσκησε πρόσθετη πίεση στους ισολογισμούς του τραπεζικού τομέα, διαβρώνοντας περαιτέρω τη χρηματοπιστωτική τους σταθερότητα.

Η κρίση αποκάλυψε επίσης τις ανεπαρκείς πρακτικές διαχείρισης κινδύνων των ελληνικών τραπεζών. Δεν είχαν αξιολογήσει και διαχειριστεί κατάλληλα τους κινδύνους που συνδέονται με τις δανειοδοτικές τους δραστηριότητες. Επιπλέον, οι ελληνικές τράπεζες είχαν σχετικά χαμηλούς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, γεγονός που τις έκανε ευάλωτες σε κραδασμούς. Στο τέλος του 2008, οι ελληνικές τράπεζες είχαν δείκτη κεφαλαίων Tier 1 περίπου 9%, που ήταν χαμηλότερος από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης. Ο συνδυασμός αδύναμων πρακτικών διαχείρισης κινδύνων και χαμηλών κεφαλαιακών αποθεμάτων ενίσχυσε τα τρωτά σημεία του τραπεζικού τομέα.

Εξετάζοντας τα δεδομένα για την πιστωτική επέκταση, τον βραχυπρόθεσμο δανεισμό, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια και την κεφαλαιακή επάρκεια, γίνεται προφανές ότι οι εσωτερικοί παράγοντες, όπως ο αλόγιστος δανεισμός και η ανεπαρκής διαχείριση κινδύνου, σε συνδυασμό με εξωτερικούς παράγοντες όπως η παγκόσμια χρηματοπιστωτική μετάδοση, ήταν τα κύρια αίτια της τραπεζικής κρίσης 2008-2009 στην Ελλάδα. Αυτοί οι παράγοντες συνέβαλαν στην ευθραυστότητα του τραπεζικού τομέα και ενέτειναν τη σοβαρότητα των επιπτώσεων της κρίσης στην ελληνική οικονομία.

Επιπτώσεις στην Ελληνική Οικονομία

Η τραπεζική κρίση είχε σοβαρό αντίκτυπο στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας. Το 2009, η Ελλάδα γνώρισε απότομη συρρίκνωση του ΑΕΠ, με την οικονομία να συρρικνώνεται κατά περίπου 4,3%. Αυτή η πτώση σηματοδότησε την αρχή μιας παρατεταμένης ύφεσης που διήρκεσε για αρκετά χρόνια. Η συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας οφείλεται κυρίως στη μείωση των καταναλωτικών δαπανών, στις μειωμένες επιχειρηματικές επενδύσεις και στις χαμηλότερες κρατικές δαπάνες λόγω των μέτρων λιτότητας. Η τραπεζική κρίση υπονόμωσε σοβαρά την εμπιστοσύνη των επενδυτών και εμπόδισε την οικονομική ανάκαμψη.

Η τραπεζική κρίση οδήγησε επίσης σε σημαντική αύξηση της ανεργίας και άσκησε πίεση στην αγορά εργασίας. Καθώς η οικονομία συρρικνώθηκε, οι επιχειρήσεις αντιμετώπισαν οικονομικές δυσκολίες και αναγκάστηκαν να μειώσουν ή να κλείσουν τις δραστηριότητές τους, με αποτέλεσμα την απώλεια θέσεων εργασίας. Το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα αυξήθηκε από περίπου 7% το 2008 σε περίπου 15% το 2009. Η ανεργία των νέων ήταν ιδιαίτερα σοβαρή, φθάνοντας σε εντυπωσιακά επίπεδα γύρω

στο 40%. Το υψηλό ποσοστό ανεργίας και η πίεση στην αγορά εργασίας δημιούργησαν κοινωνικές και οικονομικές προκλήσεις για τη χώρα, συμβάλλοντας στην κοινωνική αναταραχή και στην αύξηση της ανισότητας.

Επιπλέον, η τραπεζική κρίση επιδείνωσε τις δημοσιονομικές προκλήσεις της Ελλάδας και αύξησε το δημόσιο χρέος της. Καθώς η οικονομία συρρικνώθηκε και τα φορολογικά έσοδα μειώθηκαν, η κυβέρνηση αντιμετώπισε δυσκολίες στην εξυπηρέτηση των χρεωστικών της υποχρεώσεων. Το δημόσιο χρέος της Ελλάδας, το οποίο ήταν ήδη υψηλό πριν από την κρίση, έφτασε σε ανησυχητικά επίπεδα. Μέχρι το 2009, το δημόσιο χρέος ήταν περίπου 129% του ΑΕΠ. Η επιδείνωση των δημόσιων οικονομικών οδήγησε σε απώλεια της εμπιστοσύνης των επενδυτών και είχε ως αποτέλεσμα την ενδεχόμενη κρίση κρατικού χρέους της Ελλάδας.

Για την αντιμετώπιση των δημοσιονομικών προκλήσεων και την εκπλήρωση των όρων των προγραμμάτων διάσωσης, η Ελλάδα εφάρμοσε μια σειρά από μέτρα λιτότητας. Αυτά τα μέτρα περιλάμβαναν αυξήσεις φόρων, περικοπές δαπανών και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις. Ωστόσο, η εφαρμογή των μέτρων λιτότητας βάθυνε περαιτέρω την οικονομική ύφεση και είχε σημαντικό κοινωνικό αντίκτυπο. Τα μέτρα οδήγησαν σε μείωση των εισοδημάτων των νοικοκυριών, μειωμένη πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες και αύξηση των ποσοστών φτώχειας. Οι κοινωνικές συνέπειες της κρίσης ήταν βαθιές, με πολλούς Έλληνες να αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες και κοινωνική ανισότητα.

Η τραπεζική κρίση κατέστησε ακόμα αναγκαία την αναδιάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού τομέα. Αρκετές τράπεζες χρειάστηκαν ανακεφαλαιοποίηση και προχώρησαν σε συγχωνεύσεις ή εξαγορές. Η διαδικασία αναδιάρθρωσης είχε ως στόχο την ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών, την αντιμετώπιση των προβλημάτων των μη εξυπηρετούμενων δανείων τους και την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στο τραπεζικό σύστημα. Οι προσπάθειες αναδιάρθρωσης, αν και απαραίτητες, πίεσαν περαιτέρω την οικονομία και εμπόδισαν τη διαθεσιμότητα πιστώσεων σε επιχειρήσεις και ιδιώτες, εμποδίζοντας την οικονομική ανάκαμψη.

3.2 Η τραπεζική κρίση του 2011-12²

Η ελληνική οικονομία αντιμετώπιζε ήδη σημαντικές προκλήσεις μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008-2009 και την επακόλουθη κρίση δημόσιου χρέους. Η συσσώρευση δημόσιου χρέους, τα υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα και το επιδεινούμενο μακροοικονομικό περιβάλλον δημιούργησαν ένα εύθραυστο οικονομικό τοπίο.

Στο πλαίσιο αυτό, το 2011, η Ελλάδα γνώρισε έντονη οικονομική συρρίκνωση, με το ΑΕΠ να μειώνεται κατά περίπου 6,9%. Αυτή η συρρίκνωση οφείλεται κυρίως στη μείωση της εγχώριας κατανάλωσης, στη μείωση των επενδύσεων και στην εφαρμογή μέτρων λιτότητας. Τα ποσοστά ανεργίας εκτινάχθηκαν στα ύψη, φθάνοντας περίπου στο 17% το 2011, προσθέτοντας στην οικονομική δυσπραγία και τις κοινωνικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο ελληνικός πληθυσμός.

Μέχρι το 2011, το δημόσιο χρέος της Ελλάδας είχε αυξηθεί σε ανησυχητικά επίπεδα, φτάνοντας περίπου το 165% του ΑΕΠ. Η υψηλή επιβάρυνση του χρέους, σε συνδυασμό με σημαντικά δημοσιονομικά ελλείμματα, δημιούργησαν σοβαρές προκλήσεις για την κυβέρνηση στην εκπλήρωση των οικονομικών της υποχρεώσεων. Η Ελλάδα βασίστηκε σε χρηματοδοτική βοήθεια και προγράμματα διάσωσης από διεθνείς πιστωτές, συμπεριλαμβανομένης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), για να αντιμετωπίσει τις δημοσιονομικές της προκλήσεις και να σταθεροποιήσει την οικονομία.

Έτσι, ο ελληνικός τραπεζικός τομέας αντιμετώπισε αυξανόμενες προκλήσεις κατά την κρίση του 2011-2012. Οι ελληνικές τράπεζες ήταν σε μεγάλο βαθμό εκτεθειμένες στο δημόσιο χρέος, το οποίο γινόταν όλο και πιο επικίνδυνο καθώς εντάθηκαν οι αμφιβολίες για την ικανότητα της Ελλάδας να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της. Οι ελληνικές τράπεζες αντιμετώπισαν επίσης πιέσεις ρευστότητας και αντιμετώπισαν δυσκολίες στην πρόσβαση σε χρηματοδότηση από τις διεθνείς αγορές. Η επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών και η αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων επιδείνωσαν περαιτέρω τις ευπάθειες του τραπεζικού τομέα.

² Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και Ελληνική Στατιστική Αρχή

Για την αντιμετώπιση της τραπεζικής κρίσης και τη σταθεροποίηση της ελληνικής οικονομίας, η ελληνική κυβέρνηση, σε συνεργασία με τους διεθνείς πιστωτές, εφάρμοσε μια σειρά μέτρων πολιτικής. Τα μέτρα αυτά περιλάμβαναν την ανάκεφαλαιοποίηση τραπεζών, τη θέσπιση προγράμματος στήριξης της τραπεζικής ρευστότητας και την εφαρμογή πρόσθετων μέτρων δημοσιονομικής εξυγίανσης. Στόχος ήταν η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης της αγοράς, η ενίσχυση του τραπεζικού τομέα και η αντιμετώπιση των δημοσιονομικών ανισορροπιών.

Αιτίες της Κρίσης

Η ελληνική τραπεζική κρίση το 2011-2012 οφείλεται σε συνδυασμό εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων που συνέβαλαν στην επιδείνωση της ελληνικής οικονομίας και του τραπεζικού τομέα. Μία από τις κύριες αιτίες της κρίσης ήταν η συσσώρευση κρατικού χρέους από την ελληνική κυβέρνηση. Χρόνια υψηλών κρατικών δαπανών, δημοσιονομική κακοδιαχείριση και έλλειψη διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων οδήγησαν στη συσσώρευση μη βιώσιμων επιπέδων χρέους. Η είσοδος της Ελλάδας στην Ευρωζώνη της επέτρεψε αρχικά να έχει πρόσβαση σε φθηνότερη πίστωση, οδηγώντας σε υπερβολικό δανεισμό χωρίς επαρκή μέτρα για την ενίσχυση της παραγωγικότητας και της δημοσιονομικής πειθαρχίας.

Η Ελλάδα παρουσίαζε σταθερά υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα, ξοδεύοντας περισσότερα από αυτά που παρήγαγε σε έσοδα. Αυτό το μοτίβο δημοσιονομικής ανισορροπίας και εξάρτησης από δανεισμό συνέβαλε στην αύξηση του χρέους της χώρας. Η αδυναμία της κυβέρνησης να εφαρμόσει αποτελεσματικές δημοσιονομικές πολιτικές και να ελέγξει τις δημόσιες δαπάνες επιδείνωσε την κρίση και αμαύρωσε την εμπιστοσύνη της αγοράς.

Ο ελληνικός τραπεζικός τομέας έπαιξε σημαντικό ρόλο στην κρίση λόγω των ευπαθειών του. Οι ελληνικές τράπεζες είχαν σημαντική έκθεση στο δημόσιο χρέος, το οποίο γινόταν όλο και πιο επικίνδυνο καθώς εμφανίστηκαν αμφιβολίες για την ικανότητα της Ελλάδας να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της. Επιπλέον, οι χαλαρές πρακτικές δανεισμού, η αδύναμη διαχείριση κινδύνων και η ανεπαρκής ρυθμιστική εποπτεία συνέβαλαν στην επιδείνωση της οικονομικής υγείας του τραπεζικού τομέα.

Συνεπώς, η ελληνική οικονομία γνώρισε σοβαρή οικονομική συρρίκνωση κατά τη διάρκεια της κρίσης, η οποία οδήγησε σε μείωση της οικονομικής παραγωγής και αύξηση των ποσοστών ανεργίας. Η ύφεση τροφοδοτήθηκε από τη μείωση των καταναλωτικών δαπανών, τη μείωση των επενδύσεων και την εφαρμογή μέτρων λιτότητας. Η συρρίκνωση επιβάρυνε περαιτέρω τον τραπεζικό τομέα, καθώς επιχειρήσεις και ιδιώτες δυσκολεύονταν να αποπληρώσουν δάνεια, οδηγώντας σε αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Η ελληνική τραπεζική κρίση επηρεάστηκε επίσης από εξωτερικούς παράγοντες, ιδιαίτερα την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση που ξεκίνησε το 2008. Η παγκόσμια οικονομική ύφεση και οι επακόλουθες μεταδοτικές επιπτώσεις επηρέασαν την Ελλάδα, επιδεινώνοντας τις υπάρχουσες ευπάθειές της. Η διασύνδεση του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος ενίσχυσε τον αντίκτυπο της κρίσης στον τραπεζικό τομέα και τη συνολική οικονομία της Ελλάδας.

Συνολικά, τα αίτια της ελληνικής τραπεζικής κρίσης το 2011-2012 είχαν τις ρίζες τους σε έναν συνδυασμό εσωτερικών παραγόντων, όπως η συσσώρευση δημόσιου χρέους, οι δημοσιονομικές ανισορροπίες, οι αδύναμες συνθήκες του τραπεζικού τομέα, η οικονομική συρρίκνωση και η κερδοσκοπία της αγοράς, καθώς και εξωτερικοί παράγοντες που σχετίζονται με την παγκόσμια οικονομική κρίση. Αυτοί οι παράγοντες αλληλοεπιδρούσαν και συνέβαλαν στη σοβαρότητα της κρίσης, απαιτώντας σημαντικές πολιτικές απαντήσεις και παρεμβάσεις για τη σταθεροποίηση της οικονομίας και του τραπεζικού τομέα. Η κατανόηση αυτών των αιτιών είναι ζωτικής σημασίας για τη διαμόρφωση αποτελεσματικών μέτρων για την πρόληψη παρόμοιων κρίσεων στο μέλλον.

Επιπτώσεις στην Ελληνική Οικονομία

Η ελληνική τραπεζική κρίση το 2011-2012 είχε βαθιές και εκτεταμένες συνέπειες για την ελληνική οικονομία. Αναλυτικότερα, η τραπεζική κρίση επιδείνωσε την οικονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα, οδηγώντας σε σοβαρή ύφεση. Η συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας προήλθε από τη μείωση των καταναλωτικών δαπανών, τη μείωση των επενδύσεων και την εφαρμογή μέτρων λιτότητας. Το ΑΕΠ μειώθηκε σημαντικά, οδηγώντας σε μια παρατεταμένη περίοδο οικονομικής

συρρίκνωσης και παρεμποδίζοντας τις μακροπρόθεσμες προοπτικές οικονομικής ανάπτυξης της χώρας.

Η κρίση είχε καταστροφικές επιπτώσεις στην αγορά εργασίας, με τα ποσοστά ανεργίας να εκτοξεύονται σε πρωτοφανή επίπεδα. Πολλές επιχειρήσεις αντιμετώπισαν οικονομικές δυσκολίες, που οδήγησαν σε εκτεταμένες απολύσεις και απώλειες θέσεων εργασίας. Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας, ιδιαίτερα μεταξύ των νέων, συνέβαλαν σε κοινωνικές δυσκολίες, αύξησαν τα ποσοστά φτώχειας και αύξησαν τις κοινωνικές ανισότητες.

Επίσης, η κρίση είχε βαθιά επίδραση στα δημόσια οικονομικά της Ελλάδας και στην επιβάρυνση του χρέους. Η ελληνική κυβέρνηση αναγκάστηκε να εφαρμόσει μέτρα λιτότητας και προσπάθειες δημοσιονομικής εξυγίανσης για να αντιμετωπίσει τις δημοσιονομικές της ανισορροπίες και να εκπληρώσει τους όρους που έθεσαν οι διεθνείς πιστωτές. Αυτά τα μέτρα περιλάμβαναν σημαντικές περικοπές δαπανών, αυξήσεις φόρων και διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, αλλά οδήγησαν επίσης σε κοινωνικές αναταραχές και πολιτικές προκλήσεις.

Όπως αναμενόταν, η τραπεζική κρίση επηρέασε αρνητικά τις επενδύσεις και την επιχειρηματική εμπιστοσύνη στην Ελλάδα. Η αβεβαιότητα και η απώλεια εμπιστοσύνης στην αγορά παρεμπόδισαν τις επενδυτικές αποφάσεις, οδηγώντας σε μείωση τόσο των εγχώριων όσο και των ξένων επενδύσεων. Η έλλειψη επενδύσεων περιόρισε περαιτέρω την οικονομική ανάπτυξη και εμπόδισε την ικανότητα της χώρας να ανακάμψει από την κρίση.

Ως εκ τούτου, η κρίση υπονόμωσε τη σταθερότητα του ελληνικού χρηματοπιστωτικού συστήματος, επηρεάζοντας τη διαθεσιμότητα πιστώσεων για επιχειρήσεις και ιδιώτες. Οι ελληνικές τράπεζες αντιμετώπισαν δυσκολίες στην πρόσβαση σε χρηματοδότηση, με αποτέλεσμα μειωμένη δανειοδοτική ικανότητα και αυστηρότερα πρότυπα δανεισμού. Αυτή η περιορισμένη πρόσβαση σε πιστώσεις είχε αρνητικές επιπτώσεις στις επιχειρήσεις, εμποδίζοντας την ικανότητά τους να επενδύουν, να επεκτείνονται και να δημιουργούν ευκαιρίες απασχόλησης.

Η ελληνική τραπεζική κρίση είχε επίσης σημαντικό αντίκτυπο στη διεθνή φήμη και την εμπιστοσύνη των επενδυτών της χώρας. Η κρίση ανέδειξε τις υποκείμενες

αδυναμίες του οικονομικού και χρηματοπιστωτικού συστήματος της Ελλάδας, οδηγώντας σε απώλεια αξιοπιστίας μεταξύ των διεθνών επενδυτών. Η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης και η ανοικοδόμηση της φήμης της Ελλάδας έγιναν ζωτικής σημασίας για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων και την τόνωση της οικονομικής ανάπτυξης.

Εν τέλει, η κρίση οδήγησε στην αναδιάρθρωση και εξυγίανση του ελληνικού τραπεζικού τομέα. Οι πιο αδύναμες τράπεζες έπρεπε να υποβληθούν σε μέτρα αναδιάρθρωσης, συμπεριλαμβανομένης της απομόχλευσης, της βελτίωσης της ποιότητας του ενεργητικού και της συρρίκνωσης. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκαν αρκετές συγχωνεύσεις και εξαγορές, που οδήγησαν στην εξυγίανση του τραπεζικού τομέα και στη δημιουργία ισχυρότερων, πιο βιώσιμων ιδρυμάτων.

3.3 Η τραπεζική κρίση του 2015³

Η ελληνική τραπεζική κρίση το 2015 ήταν ένα κρίσιμο γεγονός που είχε βαθιές επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία και στη σταθερότητα του τραπεζικού τομέα. Πριν το 2015, η Ελλάδα αντιμετώπιζε οικονομικές προκλήσεις που απορρέουν από τα υψηλά επίπεδα δημόσιου χρέους, το μεγάλο δημοσιονομικό έλλειμμα και την έλλειψη ανταγωνιστικότητας.

Η ελληνική οικονομία γνώρισε έντονη συρρίκνωση κατά τη διάρκεια της κρίσης αυτής. Το 2015, το ΑΕΠ συρρικνώθηκε κατά 0,2%, αντανakλώντας τις οικονομικές προκλήσεις και τον αντίκτυπο των μέτρων λιτότητας που εφαρμόστηκαν για την αντιμετώπιση της κρίσης. Αυτή η μείωση της οικονομικής παραγωγής έδειξε τη σοβαρότητα της κρίσης και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει η ελληνική οικονομία.

Η κρίση οδήγησε επίσης σε σημαντική αύξηση των ποσοστών ανεργίας. Το 2015, το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα έφτασε στο ιλιγγιώδες 25,8%, αναδεικνύοντας τις δυσμενείς επιπτώσεις στις ευκαιρίες απασχόλησης και στην αγορά εργασίας. Τα υψηλά ποσοστά ανεργίας προέκυψαν από το κλείσιμο επιχειρήσεων, τις απολύσεις και τη συνολική οικονομική ύφεση.

³ Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και Ελληνική Στατιστική Αρχή

Η Ελλάδα είχε υψηλό δημόσιο χρέος, το οποίο έφτασε σε μη βιώσιμα επίπεδα. Το 2015, ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ διαμορφώθηκε στο 177,4%, υποδεικνύοντας το μέγεθος της επιβάρυνσης του χρέους της Ελλάδας. Τα υψηλά επίπεδα δημόσιου χρέους προκάλεσαν ανησυχίες για την ικανότητα της Ελλάδας να εξυπηρετήσει τις υποχρεώσεις της και ενίσχυσαν τη συνολική οικονομική αστάθεια.

Το δημοσιονομικό έλλειμμα ήταν άλλη μια σημαντική ανησυχία κατά τη διάρκεια της κρίσης. Το 2015, η Ελλάδα κατέγραψε δημοσιονομικό έλλειμμα 7,2% του ΑΕΠ, αντικατοπτρίζοντας την ανισορροπία μεταξύ κρατικών εσόδων και δαπανών. Οι προσπάθειες για την αντιμετώπιση του ελλείματος μέσω μέτρων λιτότητας εφαρμόστηκαν ως μέρος των προγραμμάτων διάσωσης που συμφωνήθηκαν με τους διεθνείς πιστωτές.

Επομένως, ο ελληνικός τραπεζικός τομέας αντιμετώπισε σημαντικές προκλήσεις κατά τη διάρκεια της κρίσης. Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΔΔ) αυξήθηκαν σημαντικά, φθάνοντας το 36,7% των συνολικών δανείων το 2015. Αυτή η αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων αντανακλά τις οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν επιχειρήσεις και ιδιώτες, οδηγώντας σε πίεση στον τραπεζικό τομέα. Οι περιορισμοί ρευστότητας και οι ανησυχίες για την κεφαλαιακή επάρκεια ήταν επίσης εξέχοντα ζητήματα.

Αιτίες της Κρίσης

Η ελληνική τραπεζική κρίση το 2015 ήταν αποτέλεσμα διαφόρων παραγόντων που είχαν συσσωρευτεί με την πάροδο του χρόνου. Μία από τις κύριες αιτίες της κρίσης ήταν η συσσώρευση υψηλών επιπέδων δημόσιου χρέους και η δημοσιονομική κακοδιαχείριση. Η Ελλάδα είχε μεγάλα δημοσιονομικά ελλείματα για χρόνια, με αποτέλεσμα να αυξηθεί σημαντικά το δημόσιο χρέος. Ο συνδυασμός υψηλών επιπέδων χρέους και περιορισμένης δημοσιονομικής πειθαρχίας δημιούργησε μια μη βιώσιμη οικονομική επιβάρυνση στην ελληνική κυβέρνηση, υπονομεύοντας την εμπιστοσύνη των επενδυτών και συμβάλλοντας στην κρίση.

Η οικονομία της Ελλάδας μαστιζόταν από καιρό από μακροοικονομικές ανισορροπίες και έλλειψη ανταγωνιστικότητας. Διαρθρωτικά ζητήματα όπως η χαμηλή παραγωγικότητα, οι άκαμπτες αγορές εργασίας και ο αναποτελεσματικός δημόσιος

τομέας εμπόδισαν την οικονομική ανάπτυξη και εμπόδισαν την ικανότητα της χώρας να ανταγωνιστεί διεθνώς. Αυτές οι ανισοροπίες επιδεινώθηκαν περαιτέρω κατά τη διάρκεια της κρίσης, επιδεινώνοντας τις οικονομικές προκλήσεις της Ελλάδας.

Συνοπτικά, η ελληνική τραπεζική κρίση το 2015 οφείλεται σε έναν συνδυασμό παραγόντων, όπως η δημοσιονομική κακοδιαχείριση, τα μη βιώσιμα επίπεδα χρέους, οι μακροοικονομικές ανισοροπίες, οι αδυναμίες στον τραπεζικό τομέα, τα μέτρα λιτότητας και οι εξωτερικοί κραδασμοί. Αυτά τα αίτια αλληλένδετα δημιουργούν ένα δύσκολο οικονομικό περιβάλλον, οδηγώντας τελικά στην κρίση και στην ανάγκη για παρεμβάσεις πολιτικής. Η κατανόηση αυτών των αιτιών είναι ζωτικής σημασίας για τη διαμόρφωση αποτελεσματικών πολιτικών απαντήσεων και την πρόληψη παρόμοιων κρίσεων στο μέλλον.

Επιπτώσεις στην Ελληνική Οικονομία

Η ελληνική τραπεζική κρίση το 2015 είχε βαθιές επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία, επηρεάζοντας διάφορους κλάδους και συμβάλλοντας σε σημαντική συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας. Αυτή η ενότητα διερευνά τους βασικούς τομείς επιπτώσεων στην ελληνική οικονομία κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου.

Η κρίση οδήγησε σε σοβαρή οικονομική συρρίκνωση, καθώς η ελληνική οικονομία γνώρισε μια παρατεταμένη περίοδο αρνητικής ανάπτυξης. Το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 0,2% το 2015 και συρρικνώθηκε περαιτέρω κατά 0,2% το 2016. Η συρρίκνωση οφείλεται κυρίως στη μείωση των καταναλωτικών δαπανών, στα χαμηλότερα επίπεδα επενδύσεων και στη μείωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας λόγω αυξημένης αβεβαιότητας και μειωμένης πρόσβασης σε πιστώσεις.

Η κρίση οδήγησε σε απότομη αύξηση των ποσοστών ανεργίας, προκαλώντας σημαντικές κοινωνικές και οικονομικές δυσκολίες. Η ανεργία έφτασε στο ανώτατο όριο του 25,8% το 2015, αφήνοντας μεγάλη μερίδα του ελληνικού πληθυσμού χωρίς σταθερή απασχόληση. Το υψηλό ποσοστό ανεργίας συνέβαλε στην αύξηση των επιπέδων φτώχειας, στη μείωση των εισοδημάτων των νοικοκυριών και στη μείωση του βιοτικού επιπέδου για πολλούς Έλληνες.

Η ελληνική κυβέρνηση αντιμετώπισε σημαντικές προκλήσεις στη διαχείριση των οικονομικών της κατά τη διάρκεια της κρίσης. Ένας συνδυασμός μειωμένων φορολογικών εσόδων, αυξημένων δημόσιων δαπανών για προγράμματα κοινωνικής στήριξης και ανάγκης για οικονομική βοήθεια οδήγησε σε σημαντική επιδείνωση των κρατικών οικονομικών. Το δημοσιονομικό έλλειμμα παρέμεινε υψηλό και ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ εκτοξεύτηκε σε ανησυχητικά επίπεδα, απαιτώντας συνεχή υποστήριξη από τους διεθνείς πιστωτές.

Η κρίση υπονόμωσε σοβαρά τη σταθερότητα του ελληνικού τραπεζικού τομέα. Οι ελληνικές τράπεζες παρουσίασαν σημαντικές εκροές καταθέσεων καθώς οι καταθέτες έχασαν την εμπιστοσύνη τους στο σύστημα. Οι τράπεζες αντιμετώπισαν πιέσεις ρευστότητας και πάλεψαν με το βάρος των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Για να αντιμετωπίσει αυτές τις προκλήσεις, η ελληνική κυβέρνηση εφάρμοσε μέτρα ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών, επηρεάζοντας περαιτέρω τα δημόσια οικονομικά και προσθέτοντας στη συνολική οικονομική πίεση.

Έτσι, για την αποτροπή περαιτέρω εκροών καταθέσεων και τη σταθεροποίηση του τραπεζικού τομέα, η Ελλάδα εφάρμοσε ελέγχους κεφαλαίων τον Ιούνιο του 2015. Αυτοί οι έλεγχοι επέβαλαν περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων, συμπεριλαμβανομένων ορίων στις αναλήψεις μετρητών και στις διεθνείς μεταφορές. Στόχος ήταν η διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, αν και οι έλεγχοι δημιούργησαν επίσης βραχυπρόθεσμες διαταραχές και εμπόδισαν την οικονομική δραστηριότητα.

Αυτές οι πολιτικές απαντήσεις και παρεμβάσεις εφαρμόστηκαν με στόχο τη σταθεροποίηση του τραπεζικού τομέα, την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης, την αντιμετώπιση των δημοσιονομικών ανισορροπιών και τη δημιουργία των θεμελίων για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη. Ενώ αυτά τα μέτρα παρείχαν βραχυπρόθεσμη υποστήριξη και απέτρεψαν την πλήρη κατάρρευση, συνεπάγονταν επίσης προκλήσεις και κοινωνικό κόστος.

Συμπερασματικά, η ελληνική τραπεζική κρίση το 2015 άφησε μόνιμο αντίκτυπο στην ελληνική οικονομία, με συνεχείς προκλήσεις για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης, τη διαχείριση του δημόσιου χρέους και την εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Η κρίση λειτούργησε ως καταλύτης για τις μεταρρυθμίσεις του χρηματοπιστωτικού

τομέα, τονίζοντας τη σημασία της συνετής δημοσιονομικής διαχείρισης και την ώθηση των συζητήσεων για τη διακυβέρνηση της Ευρωζώνης. Η αντιμετώπιση των μακροπρόθεσμων επιπτώσεων απαιτεί συνεχή δέσμευση για μεταρρυθμίσεις, ανθεκτικότητα και διεθνή συνεργασία για την υποστήριξη της πορείας της Ελλάδας προς την οικονομική σταθερότητα και ευημερία.

3.4 Το τραπεζικό σύστημα την περίοδο της πανδημίας⁴

Το ξέσπασμα της πανδημίας Covid-19 το 2020 είχε σημαντικό αντίκτυπο στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, θέτοντας πρωτόγνωρες προκλήσεις και απαιτώντας γρήγορες πολιτικές απαντήσεις. Τα βασικά σημεία αυτής της περιόδου είναι τα ακόλουθα:

1. Διαταραχή της οικονομικής δραστηριότητας: Η πανδημία Covid-19 οδήγησε σε εκτεταμένη διακοπή της οικονομικής δραστηριότητας στην Ελλάδα. Τα μέτρα καραντίνας, οι ταξιδιωτικοί περιορισμοί και οι απαιτήσεις κοινωνικής απόστασης οδήγησαν σε σημαντική μείωση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε διάφορους τομείς. Η συρρίκνωση της οικονομικής δραστηριότητας επηρέασε αρνητικά το τραπεζικό σύστημα μειώνοντας τις ευκαιρίες δανεισμού, αυξάνοντας τους πιστωτικούς κινδύνους και επηρεάζοντας την ικανότητα των δανειοληπτών να εξυπηρετούν τα δάνειά τους.
2. Ποιότητα ενεργητικού και μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΕΔ): Η οικονομική ύφεση που προκλήθηκε από την πανδημία είχε τελικά ήπιες αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα του ενεργητικού των ελληνικών τραπεζών. Η αυξημένη οικονομική πίεση σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά είχε ως αποτέλεσμα μεγαλύτερη πιθανότητα αθέτησης των δανείων και συσσώρευση μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ). Οι ελληνικές τράπεζες σημείωσαν άνοδο των ΜΕΔ, ασκώντας πίεση στους ισολογισμούς και την κερδοφορία τους.
3. Ζητήματα ρευστότητας και προκλήσεις χρηματοδότησης: Η πανδημία Covid-19 προκάλεσε πιέσεις ρευστότητας για τις ελληνικές τράπεζες. Καθώς οι επιχειρήσεις αντιμετώπιζαν οικονομικές δυσκολίες και οι καταθέτες προσπαθούσαν να διατηρήσουν μετρητά, οι τράπεζες παρουσίασαν σημαντικές εκροές καταθέσεων. Αυτό, σε συνδυασμό με τη μειωμένη πρόσβαση σε

⁴ Πηγές: Τράπεζα της Ελλάδος και Ελληνική Στατιστική Αρχή

εξωτερικές πηγές χρηματοδότησης, δημιούργησε προκλήσεις ρευστότητας για το τραπεζικό σύστημα..

4. Κεφαλαιακή επάρκεια και δοκιμές ακραίων καταστάσεων: Ο οικονομικός αντίκτυπος της πανδημίας κατέστησε αναγκαία την επαναξιολόγηση της κεφαλαιακής επάρκειας των ελληνικών τραπεζών. Πραγματοποιήθηκαν προσομοιώσεις ακραίων καταστάσεων για την αξιολόγηση της ανθεκτικότητας των ισολογισμών των τραπεζών σε δυσμενή οικονομικά σενάρια. Τα αποτελέσματα αυτών των δοκιμών βοήθησαν στον εντοπισμό πιθανών κεφαλαιακών ελλείψεων και στην ενημέρωση των μέτρων κεφαλαιακού σχεδιασμού για τη διατήρηση της σταθερότητας και της φερεγγυότητας του τραπεζικού συστήματος.
5. Ψηφιακός Μετασχηματισμός και Απομακρυσμένη Τραπεζική: Η πανδημία Covid-19 επιτάχυνε την υιοθέτηση των υπηρεσιών ψηφιακής τραπεζικής στην Ελλάδα. Οι τράπεζες προσάρμοσαν γρήγορα τις δραστηριότητές τους για να προωθήσουν τις απομακρυσμένες τραπεζικές και ψηφιακές συναλλαγές, επιτρέποντας στους πελάτες να έχουν πρόσβαση στις τραπεζικές υπηρεσίες, τηρώντας παράλληλα τα μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης. Αυτή η στροφή προς τα ψηφιακά κανάλια υπογράμμισε τη σημασία της ισχυρής τεχνολογικής υποδομής και των μέτρων ασφάλειας στον κυβερνοχώρο.
6. Κρατικά μέτρα στήριξης: Η ελληνική κυβέρνηση εφάρμοσε διάφορα μέτρα στήριξης για τον μετριασμό των επιπτώσεων της πανδημίας στο τραπεζικό σύστημα και στην οικονομία συνολικά. Αυτά τα μέτρα περιλάμβαναν μορατόριουμ πληρωμών δανείων, κρατικές εγγυήσεις για δάνεια και προγράμματα στήριξης ρευστότητας. Οι παρεμβάσεις αυτές στόχευαν στην ελάφρυνση της οικονομικής επιβάρυνσης σε επιχειρήσεις και ιδιώτες και να εξασφαλίσουν σταθερότητα στον τραπεζικό τομέα.
7. Ρυθμιστική ευελιξία: Οι ρυθμιστικές αρχές εισήγαγαν προσωρινά ρυθμιστικά μέτρα ανακούφισης για τη στήριξη του τραπεζικού συστήματος κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Αυτά τα μέτρα περιλάμβαναν προσαρμογές στις κεφαλαιακές απαιτήσεις, κανόνες ταξινόμησης δανείων και πρότυπα προβλέψεων. Η προσωρινή ρυθμιστική ευελιξία επέτρεψε στις τράπεζες να διαχειριστούν τον άμεσο αντίκτυπο της κρίσης και παρείχε κάποια ανάσα για την υποβάθμιση της ποιότητας των περιουσιακών στοιχείων.

8. Μελλοντικές προοπτικές και προκλήσεις: Οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της πανδημίας του Covid-19 στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα εξακολουθούν να ξεδιπλώνονται. Η πορεία προς την ανάκαμψη θα εξαρτηθεί από παράγοντες όπως η διάρκεια και η αποτελεσματικότητα των εκστρατειών εμβολιασμού, ο ρυθμός οικονομικής ανάκαμψης και το εξελισσόμενο τοπίο κινδύνου. Προκλήσεις όπως η διαχείριση της ποιότητας του ενεργητικού, η αποκατάσταση της κερδοφορίας και η προσαρμογή στις εξελισσόμενες προτιμήσεις των πελατών σε ένα μεταπανδημικό περιβάλλον θα διαμορφώσουν το μέλλον του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Συμπερασματικά, η πανδημία Covid-19 επηρέασε σημαντικά το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, θέτοντας προκλήσεις που σχετίζονται με την ποιότητα του ενεργητικού, τις πιέσεις ρευστότητας και την κεφαλαιακή επάρκεια. Τα μέτρα κρατικής στήριξης και οι ρυθμιστικές παρεμβάσεις διαδραμάτισαν κρίσιμο ρόλο στον μετριασμό των επιπτώσεων και στη διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος. Καθώς η Ελλάδα οδεύει προς την ανάκαμψη, θα δοθεί έμφαση στην αντιμετώπιση ζητημάτων ποιότητας περιουσιακών στοιχείων, στην ενίσχυση της οικονομικής ανθεκτικότητας και στην υιοθέτηση του ψηφιακού μετασχηματισμού για προσαρμογή στις μεταβαλλόμενες ανάγκες και προτιμήσεις των πελατών.

4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ – ΔΕΔΟΜΕΝΑ

Το εμπειρικό τμήμα της παρούσας μελέτης θα εστιάσει σε δύο διαστάσεις:

- Πρώτον, την εμπειρική εκτίμηση ενός οικονομετρικού υποδείγματος μέσω του οποίου θα επιχειρηθεί η αναγνώριση παραγόντων που επηρέασαν την άνοδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων (NPLs) λόγω των κρίσεων.
- Δεύτερον, την επίπτωση στα μεγέθη των τραπεζών από το πιο σημαντικό γεγονός όλων των κρίσεων, δηλαδή το «κούρεμα» των κυβερνητικών ομολόγων (PSI).

Συνεπώς, στο πρώτο τμήμα της εμπειρικής μελέτης, θα επιχειρηθεί η εκτίμηση ενός ανάλογου οικονομετρικού υποδείγματος για την αξιολόγηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, τα οποία και εκτινάχθηκαν την περίοδο της οικονομικής κρίσης.

Έτσι, στο τμήμα αυτό της εμπειρικής έρευνας η διερεύνηση θα γίνει μέσω της εκτίμησης πολυμεταβλητού γραμμικού υποδείγματος της μορφής:

$$Y_t = \beta_0 + \beta_1 \cdot X_{1t} + \beta_2 X_{2t} + \dots + \beta_n X_{nt} + \varepsilon_t$$

Όπου Y_t η εξαρτημένη μεταβλητή, δηλαδή δείκτης NPL, X_{nt} οι ανεξάρτητες μακροοικονομικές μεταβλητές, β_n οι αντίστοιχοι συντελεστές ευαισθησίας μεταβολών των NPL ως προς τις μεταβολές των ανεξάρτητων μεταβλητών και ε_t τα κατάλοιπα της παλινδρόμησης.

Η εκτίμηση ενός γραμμικού υποδείγματος όπως το παραπάνω, γίνεται κυρίως με τη μέθοδο των ελαχίστων τετραγώνων (Ordinary Least Squares – OLS). Υποθέτει ότι ελαχιστοποιούνται τα κατάλοιπα και δίνει γραμμικούς, αμερόληπτους και συνεπείς εκτιμητές. Πιο αναλυτικά, η μέθοδος OLS υποθέτει ότι τα κατάλοιπα ακολουθούν την κανονική κατανομή και έχουν σταθερή διακύμανση (υπόθεση ομοσκεδαστικότητας). Επίσης, υποθέτει ότι τα κατάλοιπα δεν συσχετίζονται μεταξύ τους (υπόθεση μη αυτοσυσχέτισης) και ότι οι ανεξάρτητες μεταβλητές δεν είναι στοχαστικές και οι τιμές τους δεν είναι σταθερές και ίσες μεταξύ τους.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν αυτές τις υποθέσεις, η διαδικασία παράγει εκτιμητές που ελαχιστοποιούν τη διαφορά των τετραγώνων των καταλοίπων. Όπως ειπώθηκε και

παραπάνω, οι εκτιμητές αυτοί είναι γραμμικοί και αμερόληπτοι (ο αναμενόμενος μέσος τους ισούται με τον πραγματικό). Επίσης, θεωρούνται και άριστοι (Best Linear Unbiased Estimator – BLUE).

Με τη μεθοδολογία αυτή, θα παραχθούν οι εκτιμητές που θα προσδιορίζουν το είδος και την ένταση της σχέσης των ανεξάρτητων μεταβλητών με τον δείκτη NPL. Η αξιολόγηση θα γίνει εξετάζοντας τη στατιστική σημαντικότητα των συντελεστών και την ερμηνευτική ικανότητα του υποδείγματος συνολικά μέσω του συντελεστή προσδιορισμού. Επίσης, από οικονομική σκοπιά θα αξιολογηθούν τα πρόσημα των συντελεστών καθώς και η συνάφειά τους με τη θεωρία.

4.1 Μελέτη NPLs - Θεωρητικό υπόβαθρο

Το ιστορικό προηγούμενο των χρηματοοικονομικών κρίσεων, σύμφωνα με τους Reinhart and Rogoff (2009), δείχνει ότι μετά από μία τέτοιας εμβέλειας κρίση το ποσοστό του ΑΕΠ καθώς και οι τιμές των ακινήτων και των μετοχών παραμένουν χαμηλότερα από τα προ της κρίσης επίπεδα, εν αντιθέσει με τον δείκτη της ανεργίας όπου ανεβαίνει σε υψηλότερο επίπεδο. Η διόγκωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων αποτελεί μία συνέπεια της συνεχιζόμενης κρίσης και δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στην οικονομία κυρίως για τους εξής λόγους (EBCI, 2012):

- Η αύξηση των προβλέψεων στις τράπεζες λόγω αυτών των δανείων, δυσχεραίνει την ρευστότητα τους, μειώνει τα κεφάλαια που μπορεί να διαθέσουν στην αγορά και αντανακλά στην πραγματική οικονομία
- Η επιδείνωση του δείκτη μη εξυπηρετούμενων δανείων μπορεί να σημαίνει ότι τα νοικοκυριά και οι επιχειρήσεις είναι υπερχρεωμένα, με συνέπεια την στασιμότητα του πιστωτικού τομέα σε νέες χορηγήσεις

Το πρόβλημα των μη εξυπηρετούμενων δανείων έχει εξεταστεί σε πολλές μελέτες τα τελευταία χρόνια. Στην μελέτη των Bofondi και Ropele (2011) που εξετάζει την ποιότητα των χαρτοφυλακίων των ιταλικών τραπεζών τα συμπεράσματα ήταν τα εξής: η ποιότητα του χαρτοφυλακίου των δανείων- είτε είναι προς νοικοκυριά είτε προς επιχειρήσεις- εξαρτάται από λίγες μακροοικονομικές μεταβλητές και βελτιώνεται όταν η οικονομική δραστηριότητα είναι πιο έντονη.

Σύμφωνα με την συγκεκριμένη έρευνα, ειδικότερα για τα νοικοκυριά,

παρουσιάζεται αύξηση του ποσοστού των NPLs στις κάτωθι περιπτώσεις:

1. Μείωση του ΑΕΠ
2. Μείωση των τιμών των σπιτιών
3. Αύξηση του ποσοστού ανεργίας
4. Αύξηση του βραχυπρόθεσμου ονομαστικού επιτοκίου

Ενώ για τις επιχειρήσεις η αύξηση του ποσοστού των NPLs παρουσιάζεται όταν υπάρχει :

1. Αύξηση του ποσοστού ανεργίας
2. Αύξηση του λόγου των καθαρών εξόδων από τόκους προς τα μικτά κέρδη εκμετάλλευσης
3. Μείωση του ετήσιου ρυθμού αύξησης της κατανάλωσης αγαθών

Στην μελέτη τους οι Louzis, Vouldis και Metaxas(2010) καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι υψηλοί ρυθμοί της οικονομικής ανάπτυξης καθώς και ο υψηλός ανταγωνισμός από τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα την δεκαετία του 90 οδήγησαν τις επιχειρήσεις σε επενδύσεις για τις οποίες απαιτήθηκαν μεγάλα κεφάλαια από τις τράπεζες. Αντίστοιχα, η χαλάρωση των πιστοδοτικών κριτηρίων από τις τράπεζες οδήγησε τα νοικοκυριά στην αύξηση της κατανάλωσής τους μέσω του δανεισμού. Η πολιτική αυτή των ελληνικών τραπεζών τις βοήθησε να αυξήσουν το μερίδιο που είχαν στην ελληνική αγορά αλλά στην περίοδο της οικονομικής κρίσης αύξησε κατακόρυφα το ποσοστό των NPL.

Σύμφωνα με την έρευνα αυτή, η αύξηση των NPL οφείλεται τόσο σε μακροοικονομικούς παράγοντες όσο και σε τραπεζικούς παράγοντες (bank specific factors). Οι μακροοικονομικοί παράγοντες που επηρεάζουν τα NPL βάσει της έρευνας είναι ο ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ ,το ποσοστό της ανεργίας καθώς και τα επιτόκια δανεισμού. Επίσης, υπάρχουν ενδείξεις ότι η αναποτελεσματικότητα των ρυθμιστικών μέτρων μπορεί να οδηγήσει σε μία μελλοντική αύξηση των NPL.

Παράλληλα, οι Festic – Beko (2008) ερεύνησαν τους προσδιοριστικούς παράγοντες των NPLs σε πέντε χώρες της Κεντρικής Ευρώπης και κατέληξαν σε ορισμένα χρήσιμα συμπεράσματα: η επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας επηρεάζει αρνητικά τα NPLs, στις τέσσερις χώρες η άνοδος των άμεσων ξένων επενδύσεων βελτιώνει τα

NPLs, η άνοδος των πραγματικών επιτοκίων επιδεινώνει την ποιότητα των χαρτοφυλακίων και η βελτίωση της πιστωτικής επέκτασης χειροτερεύει τα NPLs.

Ανάλογα συμπεράσματα βλέπουμε και σε άλλες έρευνες, για παράδειγμα στις Ισπανικές εμπορικές τράπεζες οι Salas and Saurina (2002) έδειξαν χρησιμοποιώντας διαστρωματικά δεδομένα για την περίοδο 1985-1997, ότι η πραγματική ανάπτυξη του ΑΕΠ, η πιστωτική επέκταση, το τραπεζικό μέγεθος, η κεφαλαιακή επάρκεια και το μερίδιο αγοράς εξηγούν μεταβολές του ποσοστού των καθυστερούμενων δανείων. Επιπλέον οι Jimenez και Saurina (2005) αναλύοντας πάλι τον Ισπανικό τραπεζικό τομέα από το 1984 έως το 2003 βρήκαν ότι το ποσοστό των καθυστερούμενων δανείων καθορίζεται από την ανάπτυξη του ΑΕΠ, τα επιτόκια και τους επιεικείς όρους δανεισμού. Ακόμα οι Rajan και Dhal (2003) χρησιμοποιώντας διαστρωματικά δεδομένα ανάλυση παλινδρόμησης βρήκαν ότι μακροοικονομικοί δείκτες εκφρασμένοι ως ποσοστό του ΑΕΠ και οικονομικοί παράγοντες όπως ο χρόνος ωρίμανσης, το κόστος και οι όροι δανεισμού επιδρούν σημαντικά στα καθυστερούμενα δάνεια των τραπεζών στην Ινδία.

Μία άλλη έρευνα των εμπορικών τραπεζών της Νορβηγίας από τους Berge & Boye (2007) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το μειούμενο ποσοστό των καθυστερούμενων δανείων οφείλεται στην βελτίωση των επιτοκίων αλλά και στο ποσοστό της ανεργίας. Πιο συγκεκριμένα μέσω ενός γραμμικού μοντέλου που χρησιμοποίησαν έδειξαν ότι για παράδειγμα μια αύξηση της ανεργίας από το 3% στο 4% θα αύξανε το πρόβλημα των καθυστερούμενων δανείων κατά 50%.

4.1.2 Σύνδεση NPLs με αποδοτικότητα τραπεζών & χρηματοοικονομική σταθερότητα

Τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια (NPLs - ΜΕΔ) ως γνωστόν, είναι δάνεια για τα οποία οι δανειολήπτες δεν έχουν καταβάλει έγκαιρες πληρωμές για μεγάλο χρονικό διάστημα, γεγονός που υποδηλώνει επιδείνωση της πιστωτικής ποιότητας και αυξημένο πιστωτικό κίνδυνο για την τράπεζα. Η παρουσία των ΜΕΔ επηρεάζει την αποτελεσματικότητα μιας τράπεζας με πολλούς τρόπους, με τους δύο κύριους δείκτες, το ROE και το ROA, να παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για τις συνέπειες των ΜΕΔ στην οικονομική υγεία και τη λειτουργική αποτελεσματικότητα μιας τράπεζας.

Ο ROE μετρά την κερδοφορία μιας τράπεζας συγκρίνοντας τα καθαρά της έσοδα με τα ίδια κεφάλαια. Ο αντίκτυπος των ΜΕΔ στο ROE είναι σημαντικός, καθώς αυτά τα δάνεια επηρεάζουν άμεσα την ικανότητα μιας τράπεζας να παράγει κέρδη. Όταν οι δανειολήπτες αθετήσουν τα δάνειά τους, οι τόκοι και οι πληρωμές κεφαλαίου που θα πρέπει να συνεισφέρουν στα έσοδα της τράπεζας δεν πραγματοποιούνται, οδηγώντας σε μειωμένα κέρδη. Επιπλέον, τα ΜΕΔ απαιτούν υψηλότερες απαιτήσεις προβλέψεων. Οι τράπεζες υποχρεούνται να δεσμεύουν κεφάλαια ως προβλέψεις για την κάλυψη πιθανών ζημιών από μη εξυπηρετούμενα περιουσιακά στοιχεία. Αυτές οι διατάξεις επηρεάζουν άμεσα τα διανεμόμενα κέρδη και τη βάση της ίδιας θέσης της τράπεζας. Κατά συνέπεια, οι τράπεζες με σημαντική επιβάρυνση ΜΕΔ παρουσιάζουν συχνά μείωση του ROE, υποδηλώνοντας αναποτελεσματικότητα στη χρησιμοποίηση κεφαλαίων και πιθανές αρνητικές επιπτώσεις στην αξία των μετόχων.

Ο ROA αξιολογεί την ικανότητα μιας τράπεζας να παράγει κέρδη σε σχέση με το σύνολο του ενεργητικού της. Τα ΜΕΔ έχουν δυσμενείς επιπτώσεις στο ROA λόγω της επίδρασής τους τόσο στα έσοδα από τόκους όσο και στα έξοδα προβλέψεων. Όταν οι δανειολήπτες αθετήσουν δάνεια, τα έσοδα από τόκους της τράπεζας από αυτά τα δάνεια μειώνονται, οδηγώντας σε μειωμένα έσοδα. Επιπλέον, τα ΜΕΔ απαιτούν αυξημένα έξοδα προβλέψεων. Οι υψηλότερες προβλέψεις επηρεάζουν άμεσα το καθαρό εισόδημα που δημιουργείται από τα περιουσιακά στοιχεία της τράπεζας, επηρεάζοντας περαιτέρω το ROA. Ο συνδυασμός μειωμένων εσόδων από τόκους και υψηλότερων προβλέψεων λόγω μη εξυπηρετούμενων δανείων οδηγεί σε μειωμένη κερδοφορία σε σχέση με το σύνολο του ενεργητικού που κατέχει η τράπεζα. Η παρουσία μη εξυπηρετούμενων δανείων μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις στην αποτελεσματικότητα και τη συνολική απόδοση μιας τράπεζας.

Εκτός από τον άμεσο αντίκτυπο του ROE και του ROA, τα αυξημένα επίπεδα ΜΕΔ μπορεί να περιορίσουν τη δανειοδοτική ικανότητα μιας τράπεζας. Μια σημαντική επιβάρυνση με μη εξυπηρετούμενα δάνεια μπορεί να αποτρέψει τις τράπεζες από την παροχή νέων δανείων ή πιστωτικών γραμμών, δυνητικά παρεμποδίζοντας την οικονομική ανάπτυξη καθώς οι πιστώσεις γίνονται λιγότερο προσβάσιμες. Επιπλέον, η μειωμένη κερδοφορία που προκύπτει από τα ΜΕΔ μπορεί να περιορίσει την ικανότητα μιας τράπεζας να επανεπενδύει στις λειτουργίες και την επέκτασή της. Αυτό μπορεί να εμποδίσει την ανταγωνιστικότητά του και τις μακροπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης

της. Τα επίμονα υψηλά επίπεδα μη εξυπηρετούμενων δανείων μπορούν επίσης να οδηγήσουν σε οικονομική δυσπραγία για την τράπεζα, θέτοντας συστημικούς κινδύνους για τη σταθερότητα του τραπεζικού τομέα.

Συνεπώς, η σχέση μεταξύ των ΜΕΔ και της αποδοτικότητας των τραπεζών, όπως μετράται με δείκτες ROE και ROA, καταδεικνύει την κρίσιμη σημασία της αποτελεσματικής διαχείρισης πιστωτικού κινδύνου και του έγκαιρου εντοπισμού πιθανών μη εξυπηρετούμενων περιουσιακών στοιχείων. Οι τράπεζες πρέπει να υιοθετήσουν ισχυρά πλαίσια αξιολόγησης κινδύνου για να μετριάσουν τον πιστωτικό κίνδυνο και να ελαχιστοποιήσουν τον αντίκτυπο των ΜΕΔ στην οικονομική τους υγεία. Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής και οι ρυθμιστικές αρχές διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στη διασφάλιση της ύπαρξης συνετών κατευθυντήριων γραμμών για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των ΜΕΔ. Παρέχοντας κίνητρα στις τράπεζες να εφαρμόσουν προληπτικά μέτρα και ενθαρρύνοντας την έγκαιρη επίλυση των μη εξυπηρετούμενων ανοιγμάτων, ο τραπεζικός τομέας μπορεί να διατηρήσει την ευρωστία και τη σταθερότητα, υποστηρίζοντας τη συνολική οικονομική ανάπτυξη.

4.1.3 Δεδομένα

Τα δεδομένα έχουν επιλεγεί προκειμένου να διερευνηθούν οι παράγοντες που επηρεάζουν τον δείκτη μη εξυπηρετούμενων δανείων στην Ελλάδα. Σύμφωνα με την διεθνή βιβλιογραφία που αναφέραμε και παραπάνω, ο δείκτης των μη εξυπηρετούμενων δανείων εξαρτάται από μακροοικονομικούς αλλά και χρηματοοικονομικούς παράγοντες. Συγκεκριμένα η έρευνα μας θα εστιαστεί στην συσχέτιση των παραγόντων αυτών με τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια.

Για τον σκοπό της έρευνάς μας έχουν επιλεγθεί οι εξής μεταβλητές (σε παρένθεση ο συμβολισμός τους κατά την οικονομετρική διαδικασία):

- NPL – Δείκτης μη εξυπηρετούμενων δανείων. Λόγος ποσού μη εξυπηρετούμενων δανείων προς σύνολο δανείων. Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδας, περίοδος 2003– 2022Q4
- UNEMPL – Δείκτης ανεργίας στο σύνολο του ενεργού εργατικού δυναμικού (%). Τριμηνιαία στοιχεία έρευνας εργατικού δυναμικού. Στατιστική Αρχή της Ελλάδας, περίοδος 2003– 2022Q4

- GDP – Ρυθμός μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ (%), ετήσιος ρυθμός βάσει ΑΕΠ σε σταθερές τιμές 2010. Στατιστική Αρχή της Ελλάδας, περίοδος 2003– 2022Q4
- CORP_EXP – Πιστωτική επέκταση τραπεζικού συστήματος σε επιχειρήσεις (%). Ετήσιος ρυθμός μεταβολής συνόλου δανείων προς μη χρηματοοικονομικές επιχειρήσεις. Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδας, περίοδος 2003– 2022Q4
- HOUSE_EXP – Πιστωτική επέκταση τραπεζικού συστήματος σε νοικοκυριά (%). Ετήσιος ρυθμός μεταβολής συνόλου δανείων προς νοικοκυριά. Κεντρική Τράπεζα της Ελλάδας, περίοδος 2003– 2022Q4
- HOUSEHOLD_LENDRATE - Επιτόκιο δανεισμού νοικοκυριών, περίοδος 2003– 2022Q4
- CORPORATE_LENDRATE - Επιτόκιο δανεισμού επιχειρήσεων, περίοδος 2003– 2022Q4

Οι μεταβλητές αυτές επελέγησαν με κριτήριο την εμπειρία της βιβλιογραφίας αλλά και με γνώμονα την ανάγκη κατασκευής υποδειγμάτων που να καλύπτουν όλο το φάσμα των πιθανών μεταβλητών (μακροοικονομικές, τραπεζικές).

Τα δεδομένα αντλήθηκαν από τις πρωτογενείς πηγές τους. Πιο συγκεκριμένα, οι μακροοικονομικές μεταβλητές (ΑΕΠ, ανεργία) αντλήθηκαν από Στατιστική Αρχή της Ελλάδας, οι ανεξάρτητες μεταβλητές καθώς και οι τραπεζικές μεταβλητές από την Τράπεζα της Ελλάδας. Η χρονική περίοδος που καλύπτεται είναι η περίοδος 2003– 2022Q4 με τριμηνιαία συχνότητα.

Για τη στατιστική ανάλυση και επεξεργασία των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκε το οικονομετρικό λογισμικό EViews με τις σχετικές δυνατότητες που παρέχει. Η στατιστική ανάλυση περιλαμβάνει κλασικά θέματα περιγραφικής στατιστικής καθώς και την εκτίμηση, αξιολόγηση και στατιστική συμπερασματολογία των υποδειγμάτων.

4.2 Μελέτη PSI - Θεωρητικό υπόβαθρο

Σε δύο διαδοχικές Συνόδους Κορυφής της Ευρωζώνης που πραγματοποιήθηκαν στις 11 και 25 Μαρτίου 2011 και στη συνέχεια, μετά από ad hoc απόφαση που ελήφθη στη Σύνοδο Κορυφής του ευρώ της 21ης Ιουλίου 2011, εγκρίθηκε νέο Πρόγραμμα

Οικονομικής Στήριξης για την Ελλάδα για την κάλυψη των χρηματοδοτικών αναγκών της χώρας μέχρι τα μέσα του 2014, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα.

Στο πλαίσιο του αρχικού σχεδιασμού του Private Sector Involvement (PSI), οι κάτοχοι ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου (GGBs) του ιδιωτικού τομέα κλήθηκαν να ανταλλάξουν οικειοθελώς τις συμμετοχές τους σε υφιστάμενα GGBs με νέα ομόλογα μεγαλύτερης διάρκειας και χαμηλότερα κουπόνια. Αυτό θα συνεπαγόταν απώλεια περίπου 21% κατά μέσο όρο, σε όρους Καθαρής Παρούσας Αξίας (NPV), για τους κατόχους ιδιωτών ομολόγων. Ενόψει της εφαρμογής του, οι ελληνικές τράπεζες κατέγραψαν σχετικές προβλέψεις στις οικονομικές τους καταστάσεις Ιουνίου 2011.

Η δήλωση της Συνόδου Κορυφής του ευρώ της 26ης Οκτωβρίου 2011, ωστόσο, αναγνώρισε ότι ένα βαθύτερο PSI θα διαδραμάτιζε ζωτικό ρόλο στη διασφάλιση της βιωσιμότητας του ελληνικού δημόσιου χρέους. Έτσι εγκρίθηκε ένα τροποποιημένο PSI – που προβλέπει σημαντική μείωση των ονομαστικών όρων του ελληνικού δημοσίου χρέους – μαζί με ένα φιλόδοξο πρόγραμμα διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων για την ελληνική οικονομία, με στόχο τη μείωση του ελληνικού χρέους προς το ΑΕΠ στο 120% έως το 2020. Ειδικότερα, αυτό το πρόγραμμα ανταλλαγής GGBs, το οποίο ολοκληρώθηκε στις 25 Απριλίου 2012, αφορούσε έκπτωση 53,5% στο ονομαστικό ποσό του ελληνικού χρέους που κατείχαν ιδιώτες επενδυτές. Συγκεκριμένα, το ποσοστό συμμετοχής στο swap ανήλθε στο 96,9% του συνολικού ανεξόφλητου ποσού των επιλέξιμων ομολόγων. Το επιτόκιο αυτό ισοδυναμεί με ομόλογα αξίας 199 δισεκατομμυρίων ευρώ από τα συνολικά 205,5 δισεκατομμύρια ευρώ σε επιλέξιμα χαρτιά, τα οποία ανταλλάχθηκαν με:

(i) Νέα ομόλογα που εκδόθηκαν από το Ελληνικό Δημόσιο συνολικού ονομαστικού ποσού 62,4 δισεκατομμυρίων ευρώ (31,5% του κεφαλαίου των ομολόγων που προσφέρονται για ανταλλαγή).

(ii) Ομόλογα πληρωμής PSI που εκδόθηκαν από τον Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF) σε δύο σειρές λήξης στις 12 Μαρτίου 2013 και 12 Μαρτίου 2014, αντίστοιχα, με συνολικό ονομαστικό ποσό 29,7 δισ. ευρώ (15% του κεφαλαίου των ομολόγων ανταλλάσσονται), και

(iii) Αποσπώμενοι τίτλοι της Ελληνικής Δημοκρατίας, συνδεδεμένοι με το ΑΕΠ, πλασματικού ποσού ίσου με το αρχικό ποσό των Νέων Ομολογιών που εκδόθηκαν.

Επιπλέον, οι ιδιώτες επενδυτές έλαβαν βραχυπρόθεσμα γραμμάτια EFSF, συνολικού ονομαστικού ποσού 4,9 δισεκατομμυρίων ευρώ, για τους δεδουλευμένους τόκους των ανταλλασσόμενων GGB κατά την ημερομηνία διακανονισμού της ανταλλαγής.

Το πεδίο εφαρμογής του προγράμματος PSI περιελάμβανε επίσης ορισμένα δάνεια προς τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, τα οποία επίσης ανταλλάχθηκαν με νέα ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου και Ομόλογα Πληρωμής του EFSF με τους ίδιους όρους όπως και για τα GGBs. Επρόκειτο κυρίως για δάνεια σε μεγάλες κρατικές επιχειρήσεις, όπως ο Οργανισμός Αστικών Συγκοινωνιών Αθηνών (ΟΑΣΑ), η TPAM Α.Ε., ο Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδος (ΟΣΕ) και τα Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα (ΕΑΣ), συνολικού ύψους 4,9 δισ. ευρώ.

Με βάση τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (ΔΛΠ), ο λογιστικός χειρισμός για την απομείωση χρηματοοικονομικών μέσων ποικίλλει ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ταξινομούνται τα περιουσιακά στοιχεία (GGBs).

Η συντριπτική πλειονότητα των ΟΕΔ που κατείχαν οι ελληνικές τράπεζες ταξινομήθηκαν στις κατηγορίες «Διακρατούμενα μέχρι τη λήξη» και «Δάνεια και Απαιτήσεις». Για αυτές τις κατηγορίες, το αντίστοιχο ποσό της ζημίας υπολογίστηκε ως η διαφορά μεταξύ της λογιστικής αξίας και της παρούσας αξίας των εκτιμώμενων μελλοντικών ταμειακών ροών, αφού προ εξοφλήθηκε με το αρχικό πραγματικό επιτόκιο των ΟΕΔ.

Όσον αφορά το μικρό μερίδιο των GGBs που ταξινομήθηκαν στο χαρτοφυλάκιο «Διαθέσιμα προς Πώληση» (AFS), οι ελληνικές τράπεζες μετέφεραν το αποθεματικό ζημιών AFS που προέκυψε από τη σήμανση των GGB σε τιμές αγοράς στις 31.12.2011 στις καταστάσεις κερδών και ζημιών τους, επομένως λογιστικοποιώντας το PSI απώλειες.

Τέλος, ο λογιστικός χειρισμός των δανείων προς τον ευρύτερο δημόσιο τομέα, στο πλαίσιο του προγράμματος PSI, ήταν ο ίδιος όπως και για τα ΟΕΔ στα Χαρτοφυλάκια «Δάνεια και Απαιτήσεις».

Για την εκτίμηση των κεφαλαιακών αναγκών, ως πρώτη προσέγγιση, υπολογίστηκε απομείωση 75%, που περιελάμβανε τόσο το ονομαστικό κούρεμα 53,5% στην ονομαστική αξία των ΟΕΔ που έλαβαν ανταλλαγή και την επίδραση της αγοράς στην αγορά. Μετά τη δημοσίευση των οικονομικών καταστάσεων ολόκληρου του έτους 2011 χρησιμοποιήθηκε η πραγματική απομείωση που καταγράφηκε από κάθε τράπεζα. Για όσες τράπεζες δεν δημοσίευσαν οικονομικές καταστάσεις ολόκληρου του έτους 2011, οι σχετικές πληροφορίες προήλθαν από εποπτικά στοιχεία.

Στο πλαίσιο του PSI, οι ελληνικές τράπεζες αντάλλαξαν GGBs και κρατικά δάνεια συνολικής ονομαστικής αξίας 48,6 δισ. ευρώ, για Νέα Ομόλογα έκδοσης Ελληνικού Δημοσίου και Ομόλογα Πληρωμής PSI που εκδόθηκαν από το EFSF.

Η απώλεια NPV των τραπεζών από την ανταλλαγή χρέους υπολογίστηκε κατά μέσο όρο στο 78% της ονομαστικής αξίας των παλαιών GGBs. Για τον ελληνικό τραπεζικό τομέα, οι ζημίες αυτές ανήλθαν σε 37,7 δισ. ευρώ, εκ των οποίων τα 5,8 δισ. ευρώ είχαν ήδη καταγραφεί στις οικονομικές καταστάσεις του Ιουνίου 2011. Τέλος, οι τράπεζες βρέθηκαν με αρνητικά ίδια κεφάλαια και η ανακεφαλαιοποίηση ήταν απαραίτητη για τη βιωσιμότητα του κλάδου.

5. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΜΠΕΙΡΙΚΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

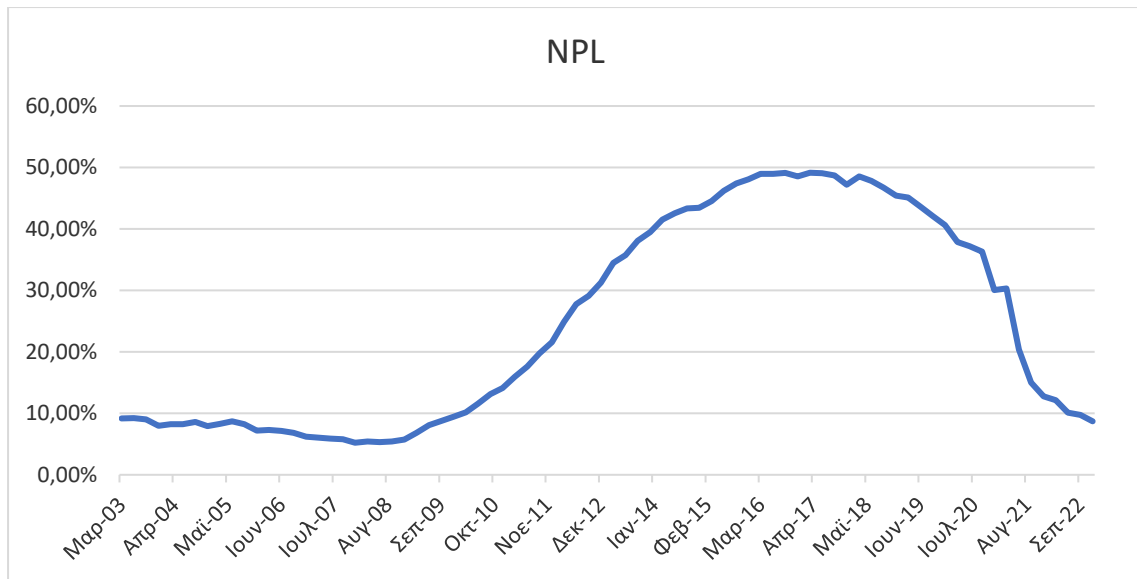
5.1 Μελέτη NPLs – Περιγραφική στατιστική

Πριν την παρουσίαση των εμπειρικών αποτελεσμάτων, γίνεται μια σύντομη ανάλυση των βασικών περιγραφικών στατιστικών της ανεξάρτητης και των εξαρτημένων μεταβλητών. Στη συνέχεια, θα αξιολογηθούν τα αποτελέσματα των εκτιμήσεων του υποδείγματος μαζί με τα βασικά συμπεράσματα της εμπειρικής έρευνας.

Έτσι, στον επόμενο πίνακα παρατίθενται συνοπτικά στατιστικά μεγέθη για τις μεταβλητές που θα χρησιμοποιηθούν παρακάτω στο οικονομετρικό υπόδειγμα:

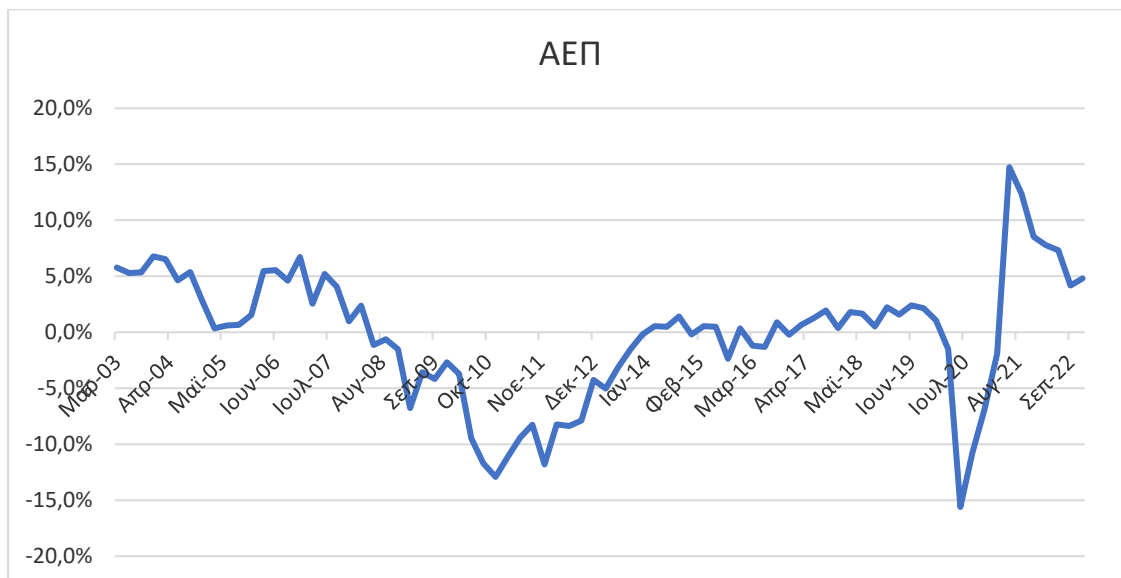
	NPL	GDP	UNEMPL	CORP_EXP	HOUSE_EXP	CORPORATE _LENDRATE	HOUSEHOLD_ LENDRATE
Μέσος	24,47%	-0,18%	16,21%	1,12%	0,29%	1,14%	5,13%
Διάμεσος	18,67%	0,55%	16,15%	1,05%	-0,24%	-0,39%	5,39%
Μέγιστο	49,15%	14,74%	27,80%	11,48%	6,95%	8,58%	7,19%
Ελάχιστο	5,22%	-15,61%	7,30%	-11,66%	-8,59%	-4,87%	3,13%
Τυπ. Απόκλιση	16,97%	5,78%	6,59%	3,49%	2,75%	3,32%	1,03%
Ασυμμετρία	0,270	-0,407	0,338	-1,269	0,092	0,643	-0,213
Κύρτωση	1,349	3,272	1,699	7,349	3,307	2,211	2,280
Jarque-Bera	1,005	2,457	7,162	8,452	0,428	7,591	2,334
Probability	0,007	0,293	0,028	0,000	0,808	0,022	0,311
Παρατηρήσεις	80	80	80	80	80	80	80

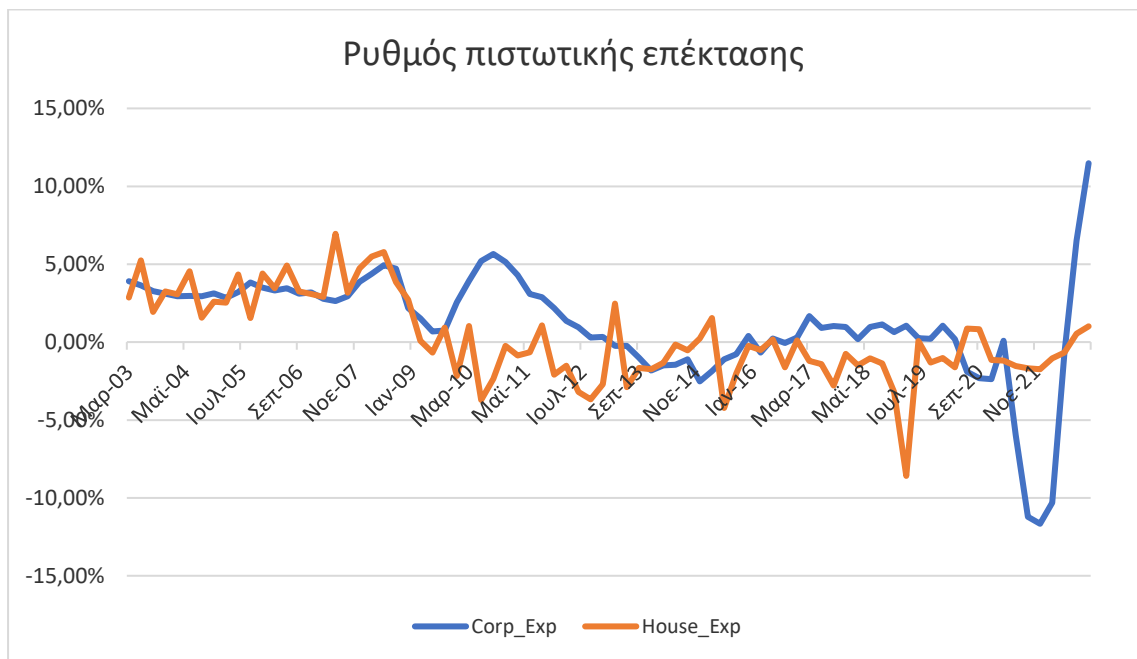
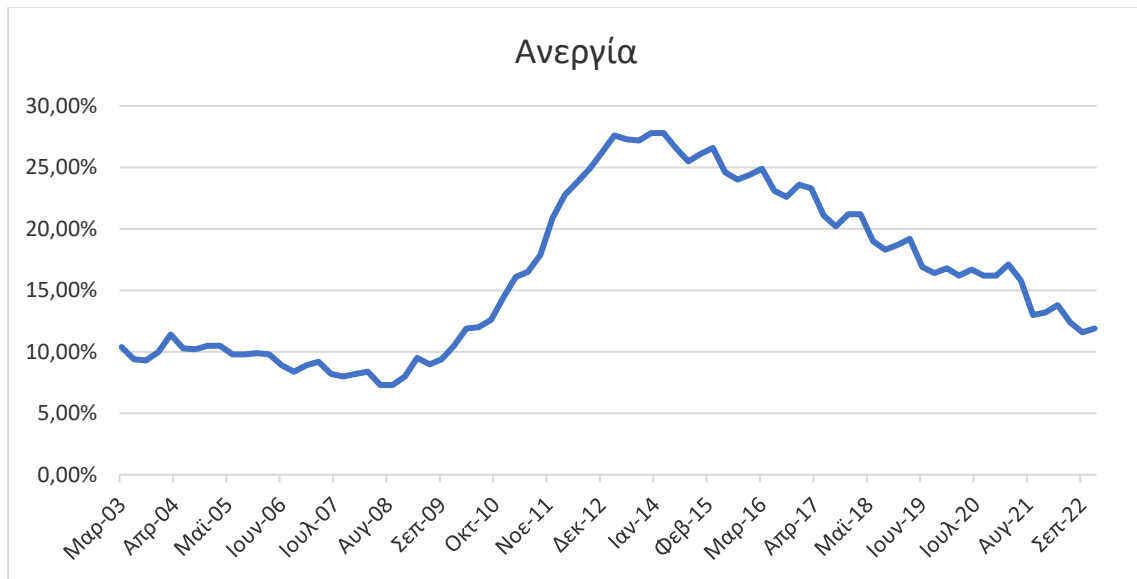
Στο παρακάτω διάγραμμα απεικονίζεται η εξέλιξη των μη εξυπηρετούμενων δανείων (NPLs) στο σύνολο του τραπεζικού συστήματος από το 2003 έως το τέλος του 2022:

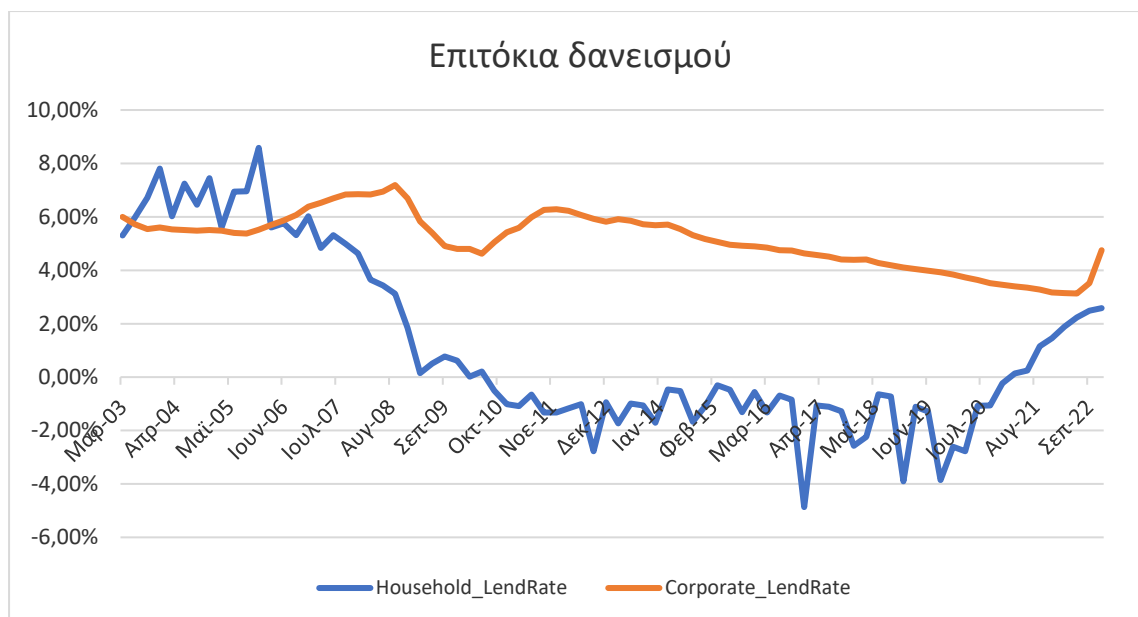

Στο σχήμα αυτό φαίνεται η καθοδική πορεία των NPLS , μετά την κορύφωση στα μέσα του 2016, έχοντας έκτοτε μια ομαλή πορεία μείωσης αν και ακόμα υπάρχει αρκετή απόσταση έως την περιοχή των ευρωπαϊκού μέσου όρου του 5%.

Παρακάτω παρουσιάζουμε επίσης και τα διαγράμματα με την εξέλιξη των μακροοικονομικών και των τραπεζικών μεταβλητών:

Επιπλέον, παραθέτουμε και τον πίνακα συσχετίσεων όλων των μεταβλητών έτσι ώστε να δούμε τις επιμέρους συσχετίσεις των μεταβλητών:

	NPL	GDP	Unemployment	Corp_Exp	House_Exp	Household_LendRate	Corporate_LendRate
NPL	1,000						
GDP	-0,162	1,000					
Unemployment	0,860	-0,272	1,000				
Corp_Exp	-0,374	-0,214	-0,394	1,000			
House_Exp	-0,604	0,284	-0,615	0,383	1,000		
Household_LendRate	-0,765	0,467	-0,734	0,351	0,738	1,000	
Corporate_LendRate	-0,418	-0,152	-0,191	0,518	0,519	0,394	1,000

Για την αποφυγή προβλημάτων πολυσυγγραμμικότητας, δεν θα μπουν στο υπόδειγμα ταυτόχρονα ανεξάρτητες μεταβλητές με υψηλή συσχέτιση, πάνω από 0,80 σε απόλυτη τιμή. Το πρόβλημα της πολυσυγγραμμικότητας εμφανίζεται όταν δύο ανεξάρτητες μεταβλητές έχουν υψηλή γραμμική συσχέτιση. Εφόσον σε ένα υπόδειγμα περιέχονται τέτοιες μεταβλητές, η ερμηνευτική του ικανότητα δεν είναι αξιόπιστη και ενδέχεται να οδηγήσει σε λανθασμένα συμπεράσματα (spurious regression).

Στα δεδομένα της μελέτης δεν παρατηρούμε τέτοιες περιπτώσεις μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών. Σημειώνεται πως για λόγους πληρότητας έχουμε συμπεριλάβει στον πίνακα και τις συσχετίσεις της εξαρτημένης μεταβλητής με τις

ανεξάρτητες, οι οποίες όμως δεν συνιστούν αιτία ύπαρξης ή όχι της πολυσυγγραμμικότητας.

5.1.2 Μελέτη NPLs – Παρουσίαση αποτελεσμάτων

Για την κατασκευή του κατάλληλου υποδείγματος χρησιμοποιήθηκαν οι ανεξάρτητες μεταβλητές που καταγράψαμε παραπάνω. Διενεργήθηκε μια σειρά παλινδρομήσεων έτσι ώστε να καταλήξουμε σε ένα υπόδειγμα με στατιστικά σημαντικούς συντελεστές. Έτσι, προέκυψε το ακόλουθο υπόδειγμα:

Dependent Variable: NPL
Method: Least Squares
Sample: 2003Q1 2022Q4
Included observations: 80

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	0.125294	0.052582	2.382812	0.0197
GDP	0.344120	0.179045	1.921970	0.0584
UNEMPLOYMENT	1.715853	0.188656	9.095157	0.0000
CORPORATE_LENDRATE	-2.779002	0.970592	-2.863204	0.0054
HOUSEHOLD_LENDRATE	-1.350286	0.466265	-2.895960	0.0050
R-squared	0.826468	Mean dependent var		0.244746
Adjusted R-squared	0.817213	S.D. dependent var		0.169705
S.E. of regression	0.072555	Akaike info criterion		-2.348481
Sum squared resid	0.394818	Schwarz criterion		-2.199605
Log likelihood	98.93925	Hannan-Quinn criter.		-2.288792
F-statistic	89.29901	Durbin-Watson stat		0.193668
Prob(F-statistic)	0.000000			

Η εξίσωση που αντιστοιχεί είναι η ακόλουθη:

$$NPL = 0,1253 + 0,3441 \cdot GDP + 1,7159 \cdot UNEMPLOYMENT - 2,7790 \cdot CORPORATE_{LENDRATE} - 1,3503 \cdot HOUSEHOLD_{LENDRATE}$$

Ξεκινάμε από τον έλεγχο στατιστικής σημαντικότητας των συντελεστών που εκτιμήσαμε. Ο έλεγχος τους μπορεί να γίνει εύκολα μέσω των τιμών της γραμμής p – value, το οποίο δηλώνει το βαθμό υποστήριξης της μηδενικής υπόθεσης, η οποία λέει ότι ο συντελεστής δεν είναι στατιστικά σημαντικός. Για να απορρίψουμε τη μηδενική υπόθεση και να είναι ο συντελεστής στατιστικά σημαντικός, θέλουμε η τιμή p – value να είναι μικρότερη του 5% (για 5% επίπεδο σημαντικότητας) ή 10% (για 10% επίπεδο σημαντικότητας).

Παρατηρούμε ότι η σταθερά έχει p – value 0,000 επομένως είναι στατιστικά σημαντική σε επίπεδο σημαντικότητας 1%. Το ίδιο ισχύει και για όλες τις ανεξάρτητες μεταβλητές που συμπεριλαμβάνονται στο υπόδειγμα..

Σε σχέση με την ερμηνευτική ικανότητα όλου του υποδείγματος, η παλινδρόμηση έδειξε ότι ο προσαρμοσμένος συντελεστής προσδιορισμού R^2 του υποδείγματος είναι 81,72%. Αυτό σημαίνει ότι το υπόδειγμα μπορεί να ερμηνεύσει το 81,72% της συμπεριφοράς της εξαρτημένης μεταβλητής, δηλαδή των NPLs, αφήνοντας το 18,28% χωρίς εξήγηση. Προφανώς, το ποσοστό αυτό είναι ικανοποιητικά υψηλό και καταδεικνύει ότι το υπόδειγμα που έχουμε κατασκευάσει μπορεί να ερμηνεύσει σε μεγάλο βαθμό τη συμπεριφορά του δείκτη NPL. Παράλληλα, το F-statistic της παλινδρόμησης είναι στατιστικά σημαντικό, επομένως η γραμμική σχέση που εκφράζεται από το υπόδειγμα έχει στατιστική ισχύ.

Τα πρόσημα και οι τιμές των συντελεστών δείχνουν και τον βαθμό επιρροής πάνω στον δείκτη NPL. Πιο συγκεκριμένα, η ανεργία έχει ισχυρή επιρροή πάνω στον δείκτη NPL. Κατ' αρχάς η σχέση που συνδέει τις δύο μεταβλητές είναι θετική: όσο αυξάνεται η ανεργία τόσο αναμένεται να αυξηθούν και τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Το γεγονός αυτό φαντάζει λογικό βάσει της οικονομικής πραγματικότητας: όταν ανεβαίνει η ανεργία, υπάρχει αδυναμία στην εξυπηρέτηση των δανείων και αυτό μπορεί να χειροτερεύσει και την ποιότητα του χαρτοφυλακίου. Αριθμητικά, ο υπολογισμός του υποδείγματος έδειξε ότι αν ανέβει η ανεργία κατά 1% ο δείκτης NPL αναμένεται να αυξηθεί κατά 1,72%.

Επιπλέον, το θετικό πρόσημο του συντελεστή του ρυθμού μεταβολής του ΑΕΠ, ο οποίος είναι στατιστικά σημαντικός σε 10% επίπεδο σημαντικότητας, δείχνει πως οι θετικές οικονομικές συνθήκες, δημιουργούν προϋποθέσεις αλλοίωσης των πιστωτικών κριτηρίων με αποτέλεσμα τη χειροτέρευση της ποιότητας του δανειακού χαρτοφυλακίου. Τέλος, η συνάφεια με τα επιτόκια εμφανίζεται να είναι αρνητική, δηλαδή η αύξηση των επιτοκίων οδηγεί σε μείωση των NPLS. Το αποτέλεσμα αυτό θα μπορούσε να δικαιολογηθεί με το γεγονός ότι μια αύξηση επιτοκίου οδηγεί σε πιο αυστηρά πιστωτικά κριτήρια (άρα σε πιο ποιοτικό-επιλεκτικό δανεισμό) και άρα μείωση του δείκτη των NPLS, ενώ αντίστροφα μια μείωση επιτοκίων να οδηγεί σε χαλάρωση των πιστωτικών κριτηρίων (λιγότερο ποιοτικά δάνεια).

5.2 Επιπτώσεις PSI – Εμπειρική μελέτη

Σε αυτό το κεφάλαιο θα διεξαχθεί η εμπειρική αξιολόγηση του αντίκτυπου του PSI στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα. Πιο αναλυτικά, πρόκειται να αξιολογήσουμε την επίδραση και των δύο διαδικασιών PSI στη δομή του συστήματος και στα οικονομικά αποτελέσματα των τραπεζών. Επιπλέον, θα μετρήσουμε τον αντίκτυπο του «κουρέματος» στο ελληνικό δημόσιο χρέος, αφού το PSI είχε στόχο να το καταστήσει βιώσιμο.

Πρώτα από όλα, θα παρουσιάσουμε τη δομή και τα κύρια χαρακτηριστικά του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα πριν από το PSI⁵

Τα τελευταία 25 χρόνια, ο ελληνικός τραπεζικός και χρηματοπιστωτικός τομέας έχει υποστεί ουσιαστικές αλλαγές, τις οποίες κάποτε οι Financial Times αναφέρονταν ως «σιωπηλή επανάσταση».

Για να δοθεί μια συνοπτική ιστορική επισκόπηση, η εξέλιξη του ελληνικού τραπεζικού συστήματος είναι στενά συνυφασμένη με την ανάπτυξη του σύγχρονου ελληνικού κράτους. Η Εθνική Τράπεζα (ΕΤΕ), η παλαιότερη και μεγαλύτερη εμπορική τράπεζα της χώρας, ιδρύθηκε το 1841 και ακολούθησαν πολλές άλλες τράπεζες. Η Κεντρική Τράπεζα, γνωστή ως Τράπεζα της Ελλάδος, ιδρύθηκε το 1928. Η ευημερούσα δεκαετία του 1920 είδε την ίδρυση πολλών νέων εμπορικών τραπεζών, αν και μόνο ένα κλάσμα από αυτές επέζησε από την οικονομική κρίση της δεκαετίας του 1930. Στη μεταπολεμική εποχή, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη χρηματοδότηση της οικονομικής ανάπτυξης και εκβιομηχάνισης της χώρας, ακολουθώντας ένα πρότυπο που παρατηρείται σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Αυτή η περίοδος υπήρξε μάρτυρας της σταδιακής θέσπισης ενός ολοκληρωμένου πλαισίου χρηματοοικονομικής παρέμβασης, υποχρεώνοντας τις τράπεζες να παρέχουν πιστώσεις χαμηλού κόστους για τη βιομηχανική ανάπτυξη. Κάτω από την ομπρέλα του συστήματος Bretton Woods, τέθηκε σε εφαρμογή ένα σύνθετο σύστημα ποσοτικών και ποιοτικών ελέγχων πιστώσεων και τραπεζικών περιορισμών. Στο πλαίσιο μιας

⁵ Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Εκθέσεις του Διοικητή 2010-2019

αναπτυσσόμενης χώρας στη μεταπολεμική εποχή, αυτά τα παρεμβατικά μέτρα μπορεί να συνέβαλαν θετικά στη συσσώρευση κεφαλαίου και στις επενδύσεις.

Ωστόσο, μετά την κατάρρευση του συστήματος του Bretton Woods, ο χρηματοοικονομικός παρεμβατισμός στην Ελλάδα παρέμεινε. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 και μεγάλο μέρος της δεκαετίας του 1980, αυτός ο παρεμβατισμός οδήγησε σε υψηλό πληθωρισμό και σημαντικά ελλείμματα, στηρίζοντας τεχνητά τις πτωχευμένες βιομηχανίες και διοχετεύοντας πιστώσεις με αρνητικά πραγματικά επιτόκια σε ευνοημένες κοινωνικοοικονομικές ομάδες. Όπως πολλά άλλα ευρωπαϊκά έθνη, η Ελλάδα αναγνώρισε την ανάγκη για απελευθέρωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος στη δεκαετία του 1980 για τη μεταρρύθμιση της συνολικής οικονομίας. Η απορρύθμιση των επιτοκίων, που τους επέτρεψε να φτάσουν τα επίπεδα της αγοράς στα τέλη της δεκαετίας του 1980, και η απελευθέρωση των κεφαλαίων στις αρχές της δεκαετίας του 1990 έθεσαν τις βάσεις για τη μακροοικονομική σταθερότητα. Αυτή η μετατόπιση σήμανε το τέλος μιας περιόδου που χαρακτηριζόταν από επιδοτούμενη πίστωση, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την αναποτελεσματική κατανομή περιορισμένων κεφαλαίων και τον υψηλό πληθωρισμό. Επίσης, υπέβαλε την κυβέρνηση στην πειθαρχία των διεθνών χρηματοπιστωτικών αγορών.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση διαδραμάτισε κρίσιμο ρόλο στην προώθηση της οικονομικής ελευθέρωσης, με πρωτοβουλίες όπως το πρόγραμμα της ενιαίας αγοράς στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και το πρόγραμμα σύγκλισης της ΟΝΕ στη δεκαετία του 1990. Αυτές οι προσπάθειες ανάγκασαν τις ελληνικές τράπεζες να γίνουν ανταγωνιστικές στη διεθνή σκηνή. Κατά συνέπεια, ο χρηματοπιστωτικός τομέας ηγήθηκε του μετασχηματισμού της ελληνικής οικονομίας και διαδραμάτισε ουσιαστικό ρόλο στην πρόοδό της. Οι ελληνικές τράπεζες κεφαλαιοποίησαν την απελευθέρωση, επεκτείνοντας τα χαρτοφυλάκια τους και ενισχύοντας τις χρηματοοικονομικές τους θέσεις από τη δεκαετία του 1990.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1990 σημειώθηκε έκρηξη στην ελληνική κεφαλαιαγορά, ενισχύοντας περαιτέρω το χρηματοπιστωτικό σύστημα και επιτρέποντας στις ελληνικές τράπεζες να προσφέρουν ένα ευρύτερο φάσμα χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Αυτή η ανάπτυξη και διαφοροποίηση επεκτάθηκε σε δραστηριότητες όπως η διαχείριση περιουσιακών στοιχείων, οι ασφάλειες, ο στεγαστικός δανεισμός και η καταναλωτική πίστη. Οι Έλληνες καταναλωτές απέκτησαν πρόσβαση σε ένα ευρύ

φάσμα χρηματοοικονομικών προϊόντων, διαμορφώνοντας νέα καταναλωτικά πρότυπα και επενδυτικές συνήθειες. Σημαντικές επενδύσεις έγιναν στον εκσυγχρονισμό της οργανωτικής και τεχνολογικής υποδομής εντός των ελληνικών τραπεζών. Μεταξύ 1990 και 2001, ο κλάδος παρουσίασε συνολικές ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου 2,5 δισεκατομμυρίων ευρώ. Οι τράπεζες επέκτειναν και εκσυγχρόνισαν τα δίκτυα διανομής τους, ενσωματώνοντας εναλλακτικά κανάλια όπως το διαδίκτυο και η κινητή τηλεφωνία, τα οποία γνώρισαν ταχεία υιοθέτηση. Η παραγωγικότητα της εργασίας στον ελληνικό τραπεζικό τομέα ξεπέρασε εκείνη της Ευρωζώνης τα τελευταία χρόνια, αντανακλώντας αυτές τις εξελίξεις.

Η απορρύθμιση τη δεκαετία του 1990 πήρε τη μορφή τόσο της απορρύθμισης όσο και της ιδιωτικοποίησης του τραπεζικού τομέα. Οι μικρότερες και μεσαίες τράπεζες που ελέγχονταν από το κράτος ιδιωτικοποιήθηκαν και η κυβέρνηση μείωσε το μερίδιό της στις μεγαλύτερες τράπεζες. Οι ενισχυμένες δομές εταιρικής διακυβέρνησης παρείχαν στους μετόχους πιο αποτελεσματικό έλεγχο στη διαχείριση των τραπεζών. Η Εθνική Τράπεζα, η μεγαλύτερη τράπεζα, εισήχθη ακόμη και στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης, υποβάλλοντάς το σε υψηλά πρότυπα διαφάνειας. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 και μετά, μια σειρά από συγχωνεύσεις και εξαγορές αύξησαν τη συγκέντρωση στον ελληνικό τραπεζικό τομέα. Ωστόσο, μετά το 2000, τα συνολικά τραπεζικά κέρδη μειώθηκαν, ακολουθώντας την πτωτική τάση στην ελληνική κεφαλαιαγορά και την απώλεια παραδοσιακών εσόδων από προμήθειες κατά τη μετάβαση της χώρας στο ευρώ. Ωστόσο, οι τράπεζες βελτίωσαν τις δομές κερδοφορίας τους βασιζόμενες περισσότερο στις βασικές τραπεζικές δραστηριότητες και τα χαμηλά επιτόκια τόνωσαν τον ιδιωτικό τομέα και τον δανεισμό λιανικής.

Κατά την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007-2009, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα ήταν σχετικά θωρακισμένο, καθώς δεν ήταν εκτεθειμένο στους κινδύνους που πυροδότησε την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση. Κατά συνέπεια, οι δευτερογενείς επιπτώσεις της παγκόσμιας κρίσης στον ελληνικό τραπεζικό τομέα παρέμειναν περιορισμένες και δεν χρειαζόταν πρόγραμμα διάσωσης τραπεζών. Η ελληνική κυβέρνηση ενέκρινε πρόγραμμα ανάκαμψης ύψους 28 δισ. ευρώ στα τέλη του 2008, με κύριο στόχο τη βελτίωση των συνθηκών ρευστότητας. Επιπλέον, το επίπεδο εγγύησης των καταθέσεων αυξήθηκε από 20.000 ευρώ σε 100.000 ευρώ ανά καταθέτη λίγο μετά την πτώχευση της Lehman Brothers για να τονωθεί η εμπιστοσύνη των

καταθετών στο σύστημα. Ωστόσο, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα αποδείχθηκε ευάλωτο στη δημοσιονομική κρίση και την κρίση χρέους που στη συνέχεια κατέκλυσε την ελληνική οικονομία, οδηγώντας σε βαθιά αρνητικές συνέπειες (Μαραθιανού, 2021)

Η επίδραση του PSI στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα

Στο πλαίσιο του PSI, οι ελληνικές τράπεζες αντάλλαξαν ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου (GGBs) και κρατικά δάνεια συνολικής ονομαστικής αξίας 48,6 δισ. ευρώ, για Νέα Ομόλογα που εκδόθηκαν από το Ελληνικό Δημόσιο και Ομόλογα Πληρωμής PSI που εκδόθηκαν από το EFSF.

Η απώλεια NPV των τραπεζών από την ανταλλαγή χρέους υπολογίστηκε κατά μέσο όρο στο 78% της ονομαστικής αξίας των παλαιών GGBs. Για τον ελληνικό τραπεζικό τομέα, οι ζημίες αυτές ανήλθαν σε 37,7 δισ. ευρώ (βλ. Πίνακα παρακάτω), εκ των οποίων τα 5,8 δισ. ευρώ είχαν ήδη καταγραφεί στις οικονομικές καταστάσεις του Ιουνίου 2011. Η ζημιά αυτή αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα για τον καθορισμό της διαδικασίας ανακεφαλαιοποίησης για τις Τράπεζες.

Στον Πίνακα 1 παρακάτω, συνοψίζεται η επίδραση του PSI στα οικονομικά αποτελέσματα και τα κεφάλαια των ελληνικών τραπεζών ⁶:

Πίνακας 1 Επίδραση του PSI στα αποτελέσματα των ελληνικών τραπεζών

Τράπεζες (εκατομμύρια ευρώ)	Ονομαστική Αξία	Συνολική απώλεια PSI	Απώλεια PSI/Κεφάλαιο βασικού επιπέδου I (%)	Απώλεια PSI/Σύνολο περιουσιακών στοιχείων (%)
ΕΤΕ	14,749	11.735	161,0	11.0
Eurobank	7.336	5.781	164,5	7.5
Αλφα	6.043	4.786	105,7	8.1
Πειραιώς	7.343	5.911	226,0	12.0
Εμπορική	766	590	40.3	2.7
Τράπεζα ΑΤΕ	5.772	4.329	1.144,2	17.1
Ταχυδρομική τράπεζα	4.372	3.444	618,3	24.8

⁶ Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, «Έκθεση για την ανακεφαλαιοποίηση και αναδιάρθρωση», 2012, διαθέσιμη στο www.bankofgreece.gr

Millenium	185	137	29.0	2.2
Geniki	391	292	78.1	8.9
Attica Bank	199	142	38.8	3.4
Probank	415	295	105.1	8.7
Νέο Proton	934	216	378,8	12.6
FBB	70	49	33.8	3.1
Πανελλήνια	34	26	31.7	3.5
Σύνολο	48.609	37.733	170,6	10.1

Προφανώς, το PSI εξάντλησε τις κεφαλαιακές βάσεις των τραπεζών, καθιστώντας τις οικονομικά αφερέγγυες και δημιουργώντας άμεσες ανάγκες ανακεφαλαιοποίησης περίπου 30 δισ. ευρώ. Το μεγαλύτερο μέρος της ανακεφαλαιοποίησης προήλθε από την ΕΕ και το ΔΝΤ μέσω δέσμευσης 50 δισ. ευρώ στο Ελληνικό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ). Αυτή η διαδικασία, η οποία ήταν ένα από τα κύρια αποτελέσματα του PSI θα περιγραφεί παρακάτω. Πριν από αυτό, θα αναλύσουμε την επίδραση του PSI στα οικονομικά αποτελέσματα των τραπεζών.

Είναι απολύτως αναμενόμενο ότι η συνδυασμένη επίδραση της ύφεσης και του PSI είχε πολύ αρνητικές επιπτώσεις στα οικονομικά αποτελέσματα των τραπεζών. Σημειώνεται ότι οι ζημιές PSI συμπεριλήφθηκαν σταδιακά στις οικονομικές καταστάσεις, κυρίως σε αυτές του 2011. Έτσι, για να αξιολογήσουμε τη συνολική τους επίδραση, θα αναφέρουμε τα αποτελέσματα για τρία συνεχόμενα έτη, δηλαδή 2011, 2012 και 2013. Τα οικονομικά μεγέθη συνοψίζονται στον Πίνακα 2⁷:

Πίνακας 2 Αποτελέσματα τραπεζικού συστήματος

Ποσά σε εκατομμύρια ευρώ	Οικονομικά αποτελέσματα ελληνικών εμπορικών τραπεζών και τραπεζικών ομίλων					
	Τράπεζες			Τραπεζικοί όμιλοι		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Λειτουργικά έσοδα	6.334	3.936	6.042	10.339	8.779	9.988
Καθαρά έσοδα από τόκους	5.885	4.310	4.760	8.967	7.375	7.856
Έσοδα από τόκους	14.172	11.903	10.651	18.650	16.905	15.730
Έξοδα για τόκους	8.287	7.593	5.891	9.683	9.530	7.874
Καθαρά έσοδα από μη τόκους	449	-374	1.282	1.372	1.404	2.132
Καθαρά έσοδα από αμοιβές	569	449	591	1.296	1.222	1.422

⁷ Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Εκθέσεις Νομισματικής Πολιτικής για τα έτη 2011, 2012 και 2013, διαθέσιμες στο www.bankofgreece.gr

Έσοδα από χρηματοοικονομικές πράξεις	-171	-761	13	-73	-404	349
Άλλο εισόδημα	51	-62	678	149	586	361
Έξοδα λειτουργίας	3.708	3.519	4.395	6.115	5.796	6.792
Δαπάνες προσωπικού	2.191	1.988	2.535	3.297	3.092	3.764
Έξοδα διοικητικής λειτουργίας	1.195	1.180	1.581	1.913	1.955	2.475
Υποτίμηση	259	271	278	535	559	553
Άλλα έξοδα	63	80	1	370	190	0
Καθαρά έσοδα	2.626	417	1.647	4.224	2.983	3.196
Προβλέψεις για μη εξυπηρετούμενα δάνεια	6.237	6.600	5.791	7.044	7.963	7.471
Ζημιές απομείωσης για έκθεση σε ελληνικά κρατικά χρέη	27.500	631	0	28.929	660	0
Άλλες διατάξεις	1.799	1.028	30	1.904	898	51
Κέρδη/Ζημιές από συμμετοχή	0	0	0	-30	12	0
Τα κέρδη προ φόρων	-32.910	-7.843	1.268	-33.683	-6.526	2.152
Φόρος	-4.156	-1.388	3.492	-4.229	-1.146	3.589
Κέρδη/Ζημιές μετά από φόρους	-28.754	-6.455	4.761	-29.454	-5.380	5.152

Μερικά σημαντικά ζητήματα – συμπεράσματα από τον παραπάνω πίνακα είναι τα ακόλουθα:

- Οι ζημιές από το PSI περιλαμβάνονται στη γραμμή «Ζημιές απομείωσης για έκθεση σε ελληνικούς κρατικούς τίτλους». Σε αυτό το σημείο, μπορούμε να δούμε την τεράστια επίδραση του PSI στα αποτελέσματα των τραπεζών.
- Το μεγάλο ποσό των «προβλέψεων από μη εξυπηρετούμενα δάνεια» υποδηλώνει την επίδραση της ύφεσης, αφού η αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων κατέστησε αναγκαία την πρόβλεψή τους.
- Τα θετικά αποτελέσματα του 2013 αποδίδονται στα μη επαναλαμβανόμενα κέρδη λόγω της θετικής επίδρασης των εξαγορών τραπεζών από συστημικές τράπεζες (αρνητική απόκτηση υπεραξίας).

Ο αντίκτυπος της συμμετοχής των πιστωτικών ιδρυμάτων στην αναδιάρθρωση του δημόσιου χρέους, ο ενισχυμένος πιστωτικός κίνδυνος και η αδυναμία πρόσβασης των ελληνικών τραπεζών στις αγορές χρήματος και κεφαλαίων δημιούργησαν την ανάγκη για σημαντική ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών. Ήδη από το καλοκαίρι του 2011, η Τράπεζα της Ελλάδος, προβλέποντας τους κινδύνους που διατρέχουν, άρχισε να σχεδιάζει σε συνεργασία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα μια σειρά δράσεων για τη διασφάλιση της

χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και τη διασφάλιση της πλήρους κάλυψης των καταθετών. Τέτοιες ενέργειες περιλάμβαναν ⁸:

- Η κάλυψη των βραχυπρόθεσμων αναγκών ρευστότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων με εξαιρετική χρηματοδότηση.
- Εξασφάλιση επαρκών πόρων από το πρόγραμμα οικονομικής στήριξης για τη χρηματοδότηση της ανακεφαλαιοποίησης και αναδιάρθρωσης του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.
- Διενέργεια προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων για τον προσδιορισμό των κεφαλαιακών αναγκών των ελληνικών εμπορικών τραπεζών για την περίοδο 2012 - 2014.
- Διαμόρφωση σε συνεργασία με την κυβέρνηση πλαισίου εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Το πλαίσιο αυτό ήταν ένα θετικό βήμα προς τη διασφάλιση της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος. Το πλαίσιο επιτρέπει την επιλογή μεταξύ εναλλακτικών μέτρων εξυγίανσης και προβλέπει τη χρηματοδότηση αυτών των μέτρων μέσω του Ελληνικού Ταμείου Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων και του Ελληνικού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Σε ό,τι αφορά τα μέτρα εξυγίανσης, η Τράπεζα της Ελλάδος έχει τη δυνατότητα να επιλέξει τα περιουσιακά στοιχεία και τις υποχρεώσεις πιστωτικού ιδρύματος που πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 63B του Ν. 3601/2007, όπως ισχύει σήμερα και στη συνέχεια, μέσω άτυπου και εμπιστευτικού διαγωνισμού, τη μεταβίβαση τέτοιων περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων σε χορηγό πιστωτικό ίδρυμα. Εναλλακτικά, η Τράπεζα της Ελλάδος μπορεί να εισηγηθεί στον Υπουργό Οικονομικών τη σύσταση νέου, ενδιάμεσου πιστωτικού ιδρύματος (bridge bank), στο οποίο θα μεταφερθούν τα περιουσιακά στοιχεία και οι υποχρεώσεις του επιλεγμένου πιστωτικού ιδρύματος. Και στις δύο περιπτώσεις (μεταφορά στοιχείων ενεργητικού-παθητικού ή γέφυρα τράπεζας), η εξουσιοδότηση του πιστωτικού ιδρύματος ανακαλείται.

Ένα μερίδιο στο νέο αυτό πιστωτικό ίδρυμα αποφασίστηκε να κατέχει το Ελληνικό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, το οποίο δημιουργήθηκε σκόπιμα με σκοπό την αναδιάρθρωση του ιδρύματος και την πώλησή του σε ενδιαφερόμενο αγοραστή

⁸ Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος, Ετήσια Έκθεση Διοικητή για το 2011, διαθέσιμη στο www.bankofgreece.gr

εντός περιόδου δύο ετών (με δυνατότητα επέκτασης σε δύο ακόμη). Τα κεφάλαια που απαιτούνται για την υλοποίηση του μέτρου που θα επιλεγεί τελικά θα διατεθούν από το Ελληνικό Ταμείο Εγγύησης Καταθέσεων και Επενδύσεων (ΤΕΚΕ) —στο οποίο έχει σχηματιστεί τμήμα εξυγίανσης επιπλέον του τμήματος εγγυήσεων— ή/και από το Ελληνικό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Μέχρι στιγμής και από τον Οκτώβριο του 2011, το νομικό πλαίσιο έχει ήδη ενεργοποιηθεί σε αρκετές περιπτώσεις, υποδηλώνοντας μια σημαντική συνέπεια του PSI.

Πιο αναλυτικά, οι ακόλουθες εξελίξεις ως αποτέλεσμα των απωλειών του PSI και της ύφεσης, μεταμόρφωσαν ολοκληρωτικά το ελληνικό τραπεζικό σύστημα:

- Τη διάλυση της TBank και της Proton Bank. Τα «καλά» μέρη και των δύο τραπεζών πουλήθηκαν στη Eurobank.
- Τη διάλυση της FBB και της Probank. Τα «καλά» μέρη και των δύο τραπεζών πουλήθηκαν στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος.
- Τη διάλυση του Ταχυδρομείου. Το υγιές μέρος πουλήθηκε στη Eurobank.
- Τη διάλυση της Αγροτικής Τράπεζας. Το υγιές μέρος πουλήθηκε στην Τράπεζα Πειραιώς.
- Η Alpha Bank συγχωνεύθηκε με την Εμπορική Τράπεζα.
- Η Τράπεζα Πειραιώς συγχωνεύθηκε με τη Millenium Bank.
- Η Τράπεζα Πειραιώς συγχωνεύθηκε με τη Geniki Bank.
- Μετά τις δυσμενείς εξελίξεις στην Κύπρο (κούρεμα καταθέσεων τον Μάρτιο 2013), οι ελληνικές αρχές, η Κυπριακή Κυβέρνηση, η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου και τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα διασφάλισαν την ομαλή μεταφορά των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού των υποκαταστημάτων των κυπριακών τραπεζών στην Ελλάδα σε Ελληνική τράπεζα μέσω διαγωνισμού. Νικητής αυτής της διαδικασίας ήταν η Τράπεζα Πειραιώς η οποία ανέλαβε να κάνει spin off τα ελληνικά υποκαταστήματα προβληματικών κυπριακών τραπεζών και να μεταβιβάσει τα περιουσιακά στοιχεία και τις υποχρεώσεις τους σε αυτήν.

Ως αποτέλεσμα, μόνο έξι εμπορικές τράπεζες παρέμειναν στο τραπεζικό σύστημα. Τέσσερις από αυτές, η Εθνική, η Alpha Bank, η Eurobank και η Πειραιώς, χαρακτηρίστηκαν ως «σημαντικές (συστημικές) τράπεζες». Στο πλαίσιο αυτό,

διενεργήθηκε άσκηση ανακεφαλαιοποίησης από την Τράπεζα της Ελλάδος προκειμένου να καθοριστεί το ύψος του κεφαλαίου που απαιτείται για την κάλυψη ζημιών από το PSI και την αποκατάσταση της κεφαλαιακής επάρκειας.

Κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας ανακεφαλαιοποίησης, οι τράπεζες έπρεπε να βρουν το 10% του συνολικού κεφαλαίου από ιδιώτες επενδυτές προκειμένου να εξασφαλίσουν τον έλεγχο της διαχείρισης. Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, η Alpha Bank και η Τράπεζα Πειραιώς κατάφεραν ουσιαστικά να εξασφαλίσουν την κάλυψη του απαιτούμενου ελάχιστου 10% των κεφαλαιακών τους αναγκών από ιδιώτες επενδυτές. Έτσι, ο ιδιωτικός τομέας θα διατηρήσει τον έλεγχο της διοίκησης σε αυτές τις τράπεζες, ενώ το ΤΧΣ θα έχει λόγο μόνο στις στρατηγικές αποφάσεις. Τέλος, μετά την απόφαση της γενικής συνέλευσης των μετόχων του, η Eurobank πρότεινε την άντληση ολόκληρου του απαιτούμενου κεφαλαίου από το ΤΧΣ, παραχωρώντας έτσι τον διαχειριστικό έλεγχο στο ΤΧΣ.

Παρακάτω παρουσιάζουμε ξεχωριστά τις βασικές εξελίξεις μετά το PSI στις τέσσερις συστημικές τράπεζες.

Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος⁹

Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος Α.Ε. (ΕΤΕ), συνιστά μια από τις 4 μεγάλες συστημικές τράπεζες της χώρας, με τα μερίδια αγοράς της στο τέλος του 2013 να είναι 26,1% στα στεγαστικά δάνεια και 24,6% στις καταθέσεις. Η ΕΤΕ είναι η πιο παλιά εκ των ελληνικών τραπεζών, με έτος ίδρυσης το 1841, ενώ οι μετοχές της διαπραγματεύονται στο Χρηματιστήριο Αθηνών από το 1880.

Τον Μάρτιο του 2012, η Εθνική συμμετείχε στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης χρέους της Ελληνικής Δημοκρατίας (PSI) με ανταλλαγή ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου στο πλαίσιο του PSI. Οι όροι συμμετοχής της τράπεζας περιλάμβαναν ονομαστικό κούρεμα 53,5% στην ονομαστική αξία των ανταλλασσόμενων ομολόγων και δανείων, μετά το οποίο έλαβε ομόλογα EFSF και νέα GGBs. Ο αναφερόμενος δείκτης μετά το PSI Tier 1 ήταν στο -4,2% στο τέλος Μαρτίου 2012. Ως αποτέλεσμα, η Εθνική αναζήτησε κεφαλαιακή στήριξη από το ΤΧΣ.

Το ΤΧΣ είχε συσταθεί ως μέρος του αρχικού Προγράμματος Σταθεροποίησης και Ανάκαμψης του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου/Ευρωζώνης για την παροχή

⁹ Πηγή: Ετήσιες Εκθέσεις της Τράπεζας, διαθέσιμες στο www.nbg.gr

κεφαλαιακής στήριξης στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα με τη μορφή κοινών μετοχών ή ενδεχόμενων μετατρέψιμων τίτλων.

Τον Απρίλιο του 2012, το ΤΧΣ επιβεβαίωσε ότι θα συμμετείχε στην προγραμματισμένη αύξηση μετοχικού κεφαλαίου της τράπεζας. Στις 28 Μαΐου 2012, συνεισέφερε μια σειρά από ομόλογα του EFSF συνολικού ύψους 8,7 δισεκατομμυρίων ευρώ, το καθένα ονομαστικής αξίας 1,49 δισεκατομμυρίων ευρώ, με λήξη την περίοδο 2018–2022. Ως αποτέλεσμα, η Εθνική ανέφερε βελτιωμένη αναλογία pro-forma tier I κατά 7,3%.

Τον Σεπτέμβριο του 2012, στο πλαίσιο του σχεδίου ανακεφαλαιοποίησης της Τράπεζας της Ελλάδος, η Εθνική χρειάστηκε να αντλήσει τουλάχιστον το 10% των συνολικών κεφαλαιακών της απαιτήσεων ύψους 9,8 δισ. ευρώ από ιδιώτες επενδυτές, προκειμένου να αποφευχθεί η πλήρης κρατικοποίηση. Τον Ιούνιο του 2013, η Εθνική άντλησε επιτυχώς κεφάλαια ύψους 1,1 δισ. ευρώ από ιδιώτες επενδυτές και οι υπόλοιπες κεφαλαιακές ανάγκες ύψους 8,7 δισ. ευρώ καλύφθηκαν από το Ελληνικό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ). Σε ιδιώτες επενδυτές που συμμετείχαν στην προαναφερθείσα αύξηση κεφαλαίου της τράπεζας χορηγήθηκε επίσης ένα ΔΑΜ ανά μετοχή. Αυτά τα Δικαιώματα Αγοράς Μετοχών ενσωματώνουν το δικαίωμα του κατόχου τους να αγοράσει 8,2 νέες μετοχές που αποκτήθηκαν από το ΤΧΣ στην τιμή των 4,29 ευρώ ανά μετοχή πλέον των δεδουλευμένων τόκων. Τον Μάιο του 2013, η Εθνική απορρόφησε τα υγιή στοιχεία ενεργητικού και παθητικού της First Business Bank (συμπεριλαμβανομένου ενεργητικού 1,5 δισ. ευρώ, δανείων 1,2 δισ. ευρώ, παθητικού 1,4 δισ. ευρώ, συμπεριλαμβανομένων 1,2 δισ. ευρώ καταθέσεων και 19 καταστημάτων στην Ελλάδα, 31 Μαρτίου 2013). Τον Ιούλιο του 2013, η Εθνική εξαγόρασε το υγιές τμήμα της Probank SA (συμπεριλαμβανομένου ενεργητικού €3,1 δισ. δανείων €2,6 δισ. υποχρεώσεων €3,2 δισ., συμπεριλαμβανομένων €3,1 δισ. καταθέσεων και 112 υποκαταστημάτων στην Ελλάδα στις 31 Μαρτίου 2013). .’

Η χρηματοπιστωτική κρίση και η βαθιά ύφεση στην Ελλάδα τα τελευταία τέσσερα χρόνια οδήγησαν σε σημαντική επιδείνωση της ποιότητας του ενεργητικού όλων των ελληνικών τραπεζών. Ο δείκτης ΜΕΔ της Εθνικής (δάνεια σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών) προς τα μεικτά δάνεια αυξήθηκε στο 23,2% για τον όμιλο με κόστος κινδύνου 2,23% το δεύτερο τρίμηνο του 2014, από 20,8% και 2,71% αντίστοιχα το δεύτερο τρίμηνο του 2013. Σημειώνουμε ότι η επιδείνωση ήταν ιδιαίτερα εμφανής στις δραστηριότητές της στην Ελλάδα, όπου τα ΜΕΔ διαμορφώθηκαν στο 29,3% τον Ιούνιο

του 2014, έναντι 5,5% στις δραστηριότητες της στην Τουρκία και 24,4% στις υπόλοιπες δραστηριότητες της στη Νοτιοανατολική Ευρώπη.

Στον Πίνακα 3, συνοψίζεται η εξέλιξη των βασικών δεικτών της Εθνικής ¹⁰:

Πίνακας 3 Εξέλιξη βασικών δεικτών Εθνικής Τράπεζας

ΔΕΙΚΤΕΣ	2010	2011	2012	2013
Προβλέψεις Απομείωσης Δανείων / Ακαθάριστα Δάνεια	1,97%	3,65%	3,58%	3,75%
Απόδοση μέσου ενεργητικού	0,37%	-1,88%	-1,82%	0,53%
Απόδοση του μέσου όρου των ιδίων κεφαλαίων	5,26%	-32,62%	56,83%	61,35%
Κεφάλαια κατηγορίας 1 / RWA - Βασιλεία II	10,41%	-2,93%	-6,70%	10,30%
Συνολική Κεφαλαιακή Επάρκεια	10,82%	-2,06%	-6,10%	10,80%
Ίδια Κεφάλαια / Σύνολο Ενεργητικού	7,93%	-1,83%	-3,25%	4,10%
Αναλογία κόστους / εισοδήματος	54,54%	53,99%	69,40%	62,70%

Alpha Bank¹¹

Η Alpha Bank AE (Alpha Bank) είναι ένας ελληνικός τραπεζικός όμιλος που παρέχει μια σειρά προϊόντων και υπηρεσιών λιανικής, μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) και εταιρικής τραπεζικής, συμπεριλαμβανομένων πιστωτικών καρτών, διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων, επενδυτικής τραπεζικής, ιδιωτικής τραπεζικής, μεσιτείας, υπηρεσίες χρηματοδοτικής μίσθωσης, ασφάλισης, factoring, ακίνητης περιουσίας και διαχείρισης ξενοδοχείων. Η Alpha Bank ιδρύθηκε το 1879 ως Ι. Φ. Κωστόπουλος. Μετονομάστηκε σε Alpha Bank το 2000 μετά τη συγχώνευση της πρώην μητρικής της Alpha Credit Bank με την Ionian Bank Limited.

Το 2012, η Alpha Bank συμμετείχε στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης χρέους της Ελληνικής Δημοκρατίας, το οποίο της έδωσε τη δυνατότητα να ανταλλάσσει ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου. Σύμφωνα με τους όρους της συμμετοχής του, η ονομαστική αξία των ομολόγων και των δανείων που αντάλλαξε ο όμιλος υποβλήθηκε σε κούρεμα 53,5%. Στη συνέχεια έλαβε νέα ομόλογα από το ΤΧΣ. Ως αποτέλεσμα, ο όμιλος υπέστη ζημιές και επιδείνωση της ποιότητας του χαρτοφυλακίου του. Στο πλαίσιο του σχεδίου ανακεφαλαιοποίησης που είχε θεσπίσει η Τράπεζα της Ελλάδος, και για να αποφευχθεί

¹⁰ Πηγή: Οικονομικές Καταστάσεις της Εθνικής, διαθέσιμες στο www.nbg.gr

¹¹ Πηγή: Ετήσιες Εκθέσεις της Τράπεζας, διαθέσιμες στο www.alpha.gr

η πλήρης κρατικοποίηση, η Alpha Bank όφειλε να αντλήσει τουλάχιστον το 10% των συνολικών κεφαλαιακών της απαιτήσεων ύψους 4,6 δισ. ευρώ από ιδιώτες επενδυτές.

Τον Ιούνιο του 2013, ο όμιλος ανακοίνωσε την επιτυχή ολοκλήρωση της ανακεφαλαιοποίησής του, έχοντας συγκεντρώσει 457,1 εκατ. ευρώ από υφιστάμενους μετόχους μέσω έκδοσης δικαιωμάτων προτίμησης και ιδιωτικής τοποθέτησης νέων μετοχών αξίας 92,9 εκατ. ευρώ σε θεσμικούς ιδιώτες επενδυτές. Το υπόλοιπο της κεφαλαιακής του απαίτησης (4,021 δισ. ευρώ) καλύφθηκε από το ΤΧΣ, σύμφωνα με το Σχέδιο Κεφαλαιακής Ενίσχυσης, μέσω συνεισφοράς ομολόγων που εκδόθηκαν από το ΤΧΣ με περιορισμένα δικαιώματα ψήφου.

Έξι συνεχόμενα χρόνια ύφεσης στην Ελλάδα και συστημικοί κίνδυνοι όπως η πολιτική αστάθεια έχουν οδηγήσει σε σημαντική επιδείνωση των δεικτών ποιότητας του ενεργητικού όλων των ελληνικών τραπεζών. Στην περίπτωση της Alpha Bank, ο λόγος των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ, που ορίζονται ως δάνεια σε καθυστέρηση άνω των 90 ημερών) προς τα ακαθάριστα δάνεια αυξήθηκε περαιτέρω σε 33,3% στο τέλος Μαρτίου 2014, από 22,8% το 2012 και 12,9% το 2011. Ωστόσο, σημειώνουμε ότι μέρος της αύξησης των ΜΕΔ από το 2012 αποδίδεται στην εξαγορά της Εμπορικής Τράπεζας που είχε δείκτη ΜΕΔ 41,8% στο τέλος του 2012 και ότι ο σχηματισμός νέων ΜΕΔ βρίσκεται σε πτωτική τάση.

Στον Πίνακα 4, συνοψίζεται η εξέλιξη των βασικών δεικτών της Alpha Bank ¹²:

Πίνακας 4 Εξέλιξη βασικών δεικτών Alpha Bank

ΔΕΙΚΤΕΣ	2010	2011	2012	2013
Προβλέψεις Απομείωσης Δανείων / Ακαθάριστα Δάνεια	1,72%	6,27%	3,67%	3,78%
Απόδοση μέσου ενεργητικού	0,08%	-2,62%	-1,93%	-0,58%
Απόδοση του μέσου όρου των ιδίων κεφαλαίων	1,08%	-	-1511,47%	-
Κεφάλαια κατηγορίας 1 / RWA - Βασιλεία II	10,72%	3,42%	3,00%	14,10%
Συνολική Κεφαλαιακή Επάρκεια	12,28%	4,48%	4,12%	15,05%
Ίδια Κεφάλαια / Σύνολο Ενεργητικού	7,14%	0,92%	-0,55%	6,15%
Αναλογία κόστους / εισοδήματος	52,58%	48,87%	76,54%	69,23%

¹² Πηγή: Οικονομικές Καταστάσεις της Alpha Bank, διαθέσιμες στο www.alpha.gr

Eurobank¹³

Η Eurobank Ergasias SA (Eurobank), πρώην EFG Eurobank Ergasias SA, είναι η τέταρτη μεγαλύτερη τράπεζα στην Ελλάδα τόσο σε ακαθάριστα δάνεια (με μερίδιο αγοράς περίπου 20%) όσο και σε καταθέσεις πελατών (περίπου 19%), στις 30 Ιουνίου 2014. Από εκείνη την ημερομηνία, η τράπεζα είχε ενοποιημένη βάση ενεργητικού 74,8 δισ. ευρώ.

Μετά το PSI, η Eurobank βρέθηκε με αρνητικά ίδια κεφάλαια και χρειάστηκε να προχωρήσει σε αύξηση κεφαλαίου με νέες μετοχές. Οι μετοχές αυτές καλύφθηκαν εξ ολοκλήρου από το ΤΧΣ μέσω ομολογιών έκδοσης του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας που ανήκαν στο ΤΧΣ και αποκτήθηκαν από το ΤΧΣ, καθιστώντας το τον μεγαλύτερο μέτοχο της τράπεζας, με ποσοστό 98,6%. Η συναλλαγή αυτή αύξησε το κεφάλαιο της τράπεζας κατά 5.839 εκατ. ευρώ. Τον Ιούλιο του 2013, η Eurobank εξέδωσε επιπλέον 205.804.664 νέες κοινές μετοχές που μείωσε τα δικαιώματα ψήφου του ΤΧΣ στην τράπεζα σε 93,6% από 98,6%.

Στις 26 Αυγούστου 2013, η τράπεζα εξέδωσε άλλες 1.418.750.000 νέες κοινές μετοχές, οι οποίες είχαν εγγραφεί πλήρως από το ΤΧΣ, το οποίο παρέδωσε το ποσοστό του στο Νέο Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο στην τράπεζα. Ως αποτέλεσμα, τον ίδιο μήνα, το ΤΤ έγινε εξ ολοκλήρου θυγατρική της Eurobank. Στη συνέχεια, το ποσοστό του ΤΧΣ στη Eurobank αυξήθηκε στο 95,2%. Τον Ιούλιο του 2013, η τράπεζα συμφώνησε επίσης με το ΤΧΣ για την εξαγορά της New Proton Bank SA. Η συναλλαγή ολοκληρώθηκε τον Αύγουστο του 2013.

Επιπλέον, στις 14 Νοεμβρίου 2013, η Eurobank ανακοίνωσε την έναρξη διαδικασίας άντλησης περίπου 2 δισ. ευρώ από ιδιώτες επενδυτές. Η Τράπεζα της Ελλάδος, μετά την αξιολόγηση των κεφαλαιακών αναγκών της Eurobank τον Μάρτιο του 2014, όρισε ότι το Tier 1 κεφάλαιο της τράπεζας θα πρέπει να αυξηθεί κατά 2.945 εκατ. ευρώ. Τον Απρίλιο του 2014 το μετοχικό κεφάλαιο της τράπεζας αυξήθηκε κατά 2.771,6 εκατ. ευρώ με την έκδοση 9.238.709.677 νέων μετοχών και το αποθεματικό υπέρ το άρτιο αυξήθηκε κατά 92 εκατ. ευρώ. Ως αποτέλεσμα της προαναφερθείσας αύξησης κεφαλαίου, που καλύφθηκε πλήρως από ιδιώτες, θεσμικούς και άλλους επενδυτές, το ποσοστό των κοινών μετοχών με δικαίωμα ψήφου που κατέχει το ΤΧΣ μειώθηκε σε

¹³ Πηγή: Ετήσιες Εκθέσεις της Τράπεζας, διαθέσιμες στο www.eurobank.gr

35,41% από 95,23%.

Στον Πίνακα 5, συνοψίζεται η εξέλιξη των βασικών δεικτών της Eurobank ¹⁴:

Πίνακας 5 Εξέλιξη βασικών δεικτών Eurobank

ΔΕΙΚΤΕΣ	2010	2011	2012	2013
Προβλέψεις Απομείωσης Δανείων / Ακαθάριστα Δάνεια	2,17%	2,58%	3,46%	3,61%
Απόδοση μέσου ενεργητικού	-0,01%	-0,40%	-1,16%	-2,56%
Απόδοση του μέσου όρου των ιδίων κεφαλαίων	-0,15%	10,15%	44,26%	15,56%
Κεφάλαια κατηγορίας 1 / RWA - Βασιλεία II	8,22%	8,60%	7,80%	8,30%
Συνολική Κεφαλαιακή Επάρκεια	9,10%	9,45%	8,65%	9,20%
Ίδια Κεφάλαια / Σύνολο Ενεργητικού	5,14%	-1,47%	-3,32%	3,85%
Αναλογία κόστους / εισοδήματος	49,45%	51,72%	61,29%	67,50%

Τράπεζα Πειραιώς¹⁵

Η Τράπεζα Πειραιώς Α.Ε. (Τράπεζα Πειραιώς) είναι μια εμπορική τράπεζα με έδρα την Αθήνα που ασχολείται με τραπεζικές και χρηματοοικονομικές δραστηριότητες. Διεξάγει τέτοιες δραστηριότητες τόσο άμεσα όσο και μέσω των θυγατρικών της, κυρίως στη νοτιοανατολική Ευρώπη και την ανατολική Μεσόγειο. Από τον Μάρτιο του 2014, η Τράπεζα Πειραιώς ήταν η μεγαλύτερη τράπεζα στην Ελλάδα, με μερίδια αγοράς 30% σε ακαθάριστα δάνεια και 29% σε καταθέσεις πελατών. Στις 31 Μαρτίου 2014, η τράπεζα είχε συνολική ενοποιημένη βάση ενεργητικού 89,5 δισ. ευρώ.

Το 2013, η Τράπεζα Πειραιώς αύξησε το κεφάλαιό της από ιδιώτες επενδυτές για να διατηρήσει το καθεστώς της στον ιδιωτικό τομέα, αντλώντας περίπου το 20% των συνολικών κεφαλαιακών αναγκών της 7,3 δισ. ευρώ από πηγές εκτός του ΓΧΣ. Στο πλαίσιο των προσπαθειών αυτών, τον Ιούνιο του 2013, η τράπεζα ολοκλήρωσε την έκδοση 4.958.235.294 νέων μετοχών ονομαστικής αξίας 0,30 € η κάθε μία. Ταυτόχρονα, το ΓΧΣ εξέδωσε και χορήγησε 849.195.130 εντάλματα του ΓΧΣ2. Στις 7 Ιουλίου 2014 εκδόθηκαν 843.640.590 εντάλματα. Τον Απρίλιο του 2014, η τράπεζα αύξησε ξανά το κεφάλαιό της μέσω ιδιωτών επενδυτών κατά 1,8 δισ. ευρώ. Μετά την αύξηση κεφαλαίου, τον Μάιο του 2014, η Πειραιώς εξαγόρασε προνομιούχες μετοχές

¹⁴ Πηγή: Οικονομικές Καταστάσεις της Eurobank, διαθέσιμες στο www.eurobank.gr

¹⁵ Πηγή: Ετήσιες Εκθέσεις της Τράπεζας, διαθέσιμες στο www.piraeusbank.gr

υψηλού κόστους συνολικού ύψους 750 εκατ. ευρώ, στις οποίες είχε εγγραφεί το ελληνικό δημόσιο το 2009.

Στις 7 Ιουλίου 2014, η Τράπεζα Πειραιώς είχε 6.101.979.715 κοινές μετοχές σε κυκλοφορία. Ο μεγαλύτερος μέτοχός της ήταν το ΤΧΣ, το οποίο κατείχε το 66,9% των κοινών μετοχών σε κυκλοφορία.

Στον Πίνακα 6, συνοψίζεται η εξέλιξη των βασικών δεικτών της Τράπεζας Πειραιώς ¹⁶:

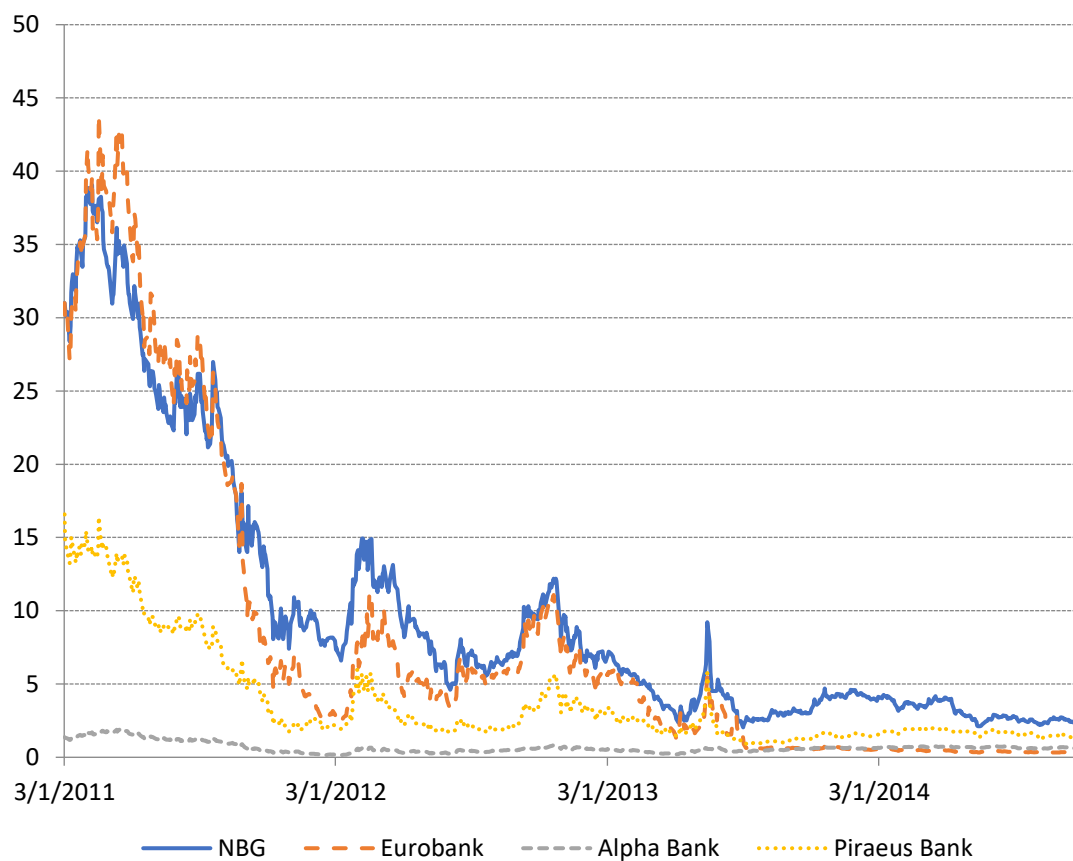
Πίνακας 6 Εξέλιξη βασικών δεικτών Τράπεζας Πειραιώς

ΔΕΙΚΤΕΣ	2010	2011	2012	2013
Προβλέψεις Απομείωσης Δανείων / Ακαθάριστα Δάνεια	1,46%	10,33%	4,25%	4,78%
Απόδοση μέσου ενεργητικού	0,06%	-6,21%	-2,05%	-0,25%
Απόδοση του μέσου όρου των ιδίων κεφαλαίων	1,06%	-169,12%	43,15%	-1,15%
Κεφάλαια κατηγορίας 1 / RWA - Βασιλεία II	7,20%	-6,00%	-6,55%	13,30%
Συνολική Κεφαλαιακή Επάρκεια	7,94%	-5,00%	-6,11%	14,15%
Ίδια Κεφάλαια / Σύνολο Ενεργητικού	6,40%	-5,64%	-4,45%	8,27%
Αναλογία κόστους / εισοδήματος	55,40%	65,98%	61,11%	72,4%

Τέλος, θα αξιολογήσουμε τον αντίκτυπο του PSI στις ελληνικές τράπεζες μέσω της εξέλιξης των τιμών των μετοχών τους την περίοδο 2011 – Σεπ 2014. Στην Εικόνα 1 η εξέλιξη αυτή απεικονίζεται ¹⁷:

¹⁶ Πηγή: Οικονομικές Καταστάσεις της Τράπεζας Πειραιώς, διαθέσιμες στο www.piraeusbank.gr

¹⁷ Πηγή: www.naftemporiki.gr

Εικόνα 1 Εξέλιξη των τιμών των μετοχών συστημικών τραπεζών

Είναι κάτι παραπάνω από προφανές ότι υπήρξε τεράστια πτώση στις τιμές των μετοχών, ειδικά το 2011 όταν αποφασίστηκε το PSI. Γενικά, οι τιμές των μετοχών όλων των τραπεζών έχασαν πάνω από το 90% της αξίας τους σωρευτικά. Έτσι, μπορούμε να δούμε ότι το PSI είχε άλλη μια πολύ αρνητική επίδραση στην αξία των τραπεζών.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο ελληνικός τραπεζικός τομέας είχε να αντιμετωπίσει πρωτόγνωρες προκλήσεις την περίοδο μετά το 2008. Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 και η επακόλουθη κρίση δημόσιου χρέους του 2010 οδήγησαν σε μια βάθυνση της κρίσης στον τραπεζικό τομέα, η οποία είχε βαθιές επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία. Τα μέτρα που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση της κρίσης ήταν εκτεταμένα, αλλά η αποτελεσματικότητά τους αποτέλεσε αντικείμενο συζήτησης.

Μία από τις βασικές αιτίες της κρίσης στον ελληνικό τραπεζικό τομέα ήταν η μεγάλη έκθεση των ελληνικών τραπεζών στον τομέα των ακινήτων. Όταν χτύπησε η χρηματοπιστωτική κρίση, οι ελληνικές τράπεζες υπέστησαν σημαντικές απώλειες, οι οποίες οδήγησαν σε πιστωτική κρίση και υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας. Η κατάσταση αυτή επιδεινώθηκε περαιτέρω από την κρίση του δημόσιου χρέους, η οποία οδήγησε σε απότομη αύξηση του κόστους δανεισμού και σε πτώση της οικονομικής ανάπτυξης.

Τα μέτρα που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση της κρίσης περιλάμβαναν την ανά κεφαλαιοποίηση των τραπεζών, την αναδιάρθρωση του τραπεζικού τομέα και τη θέσπιση νέων κανονισμών για την ενίσχυση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Τα μέτρα αυτά ήταν εκτεταμένα και είχαν σημαντικό αντίκτυπο στην ελληνική οικονομία. Η ελληνική κυβέρνηση έλαβε πολλά πακέτα διάσωσης από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα οποία ήρθαν με αυστηρούς όρους και είχαν βαθύ αντίκτυπο στην ελληνική οικονομία.

Μία από τις βασικές προκλήσεις που αντιμετώπισε ο ελληνικός τραπεζικός τομέας κατά τη διάρκεια της κρίσης ήταν η ανάγκη μείωσης του επιπέδου των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Αυτό ήταν ένα δύσκολο εγχείρημα, καθώς πολλά από τα δάνεια συνδέονται με τον τομέα των ακινήτων, ο οποίος εξακολουθεί να παλεύει να ανακάμψει. Η κυβέρνηση και οι τράπεζες έπρεπε να συνεργαστούν για να βρουν καινοτόμους τρόπους αντιμετώπισης αυτού του προβλήματος, όπως μέσω της αναδιάρθρωσης του χρέους ή της πώλησης μη εξυπηρετούμενων δανείων σε τρίτους επενδυτές.

Μια άλλη πρόκληση που αντιμετωπίζει ο ελληνικός τραπεζικός τομέας είναι η ανάγκη ενίσχυσης της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Η εισαγωγή νέων κανονισμών ήταν ένα βήμα προς τη σωστή κατεύθυνση, αλλά πρέπει να γίνουν περισσότερα για να

διασφαλιστεί ότι ο τραπεζικός τομέας θα είναι ανθεκτικός σε μελλοντικούς κραδασμούς. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει μέτρα όπως η ενίσχυση του πλαισίου τραπεζικής εποπτείας ή η αύξηση των κεφαλαιακών απαιτήσεων για τις τράπεζες.

Στην παρούσα εργασία αξιολογήθηκαν οι παραπάνω διαστάσεις, αναλύοντας τα βασικά χαρακτηριστικά των κρίσεων και δίνοντας έμφαση σε εμπειρική ανάλυση της επίπτωσης της αύξησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων αλλά και του «κουρέματος» των κυβερνητικών ομολόγων. Αυτό γιατί η κίνηση των ληξιπρόθεσμων δανείων είναι άμεσα συνδεδεμένη τόσο με την αποδοτικότητα των τραπεζών όσο και με τους λοιπούς μακροοικονομικούς παράγοντες που επικρατούν σε μια χώρα. Στην Ελλάδα, το ΑΕΠ μειώθηκε ραγδαία κατά την φάση της οικονομικής κρίσης ενώ η χώρα είχε μαζί με την Ισπανία τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας στην Ευρώπη. Έτσι, στην παρούσα εργασία επιλέξαμε κάποιες δημοφιλείς οικονομικές και τραπεζικές μεταβλητές και εξετάσαμε τη συμπεριφορά τους σε μια περίοδο 20 ετών. Διαπιστώσαμε ότι οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης έχουν αποτυπωθεί πάνω σε αυτές και τη στατιστική συμπεριφορά τους. Επίσης, κατασκευάσαμε και εκτιμήσαμε ένα στατιστικό υπόδειγμα μεταβλητών τα οποία επεξηγούσαν σε πολύ μεγάλο βαθμό την εξέλιξη του δείκτη NPL του τραπεζικού συστήματος

Επιπλέον, διενεργήθηκε διεξοδική ανάλυση της επίδρασης του PSI στις ελληνικές τράπεζες. Το PSI, αν και εθελοντικό, έλαβε τη συνολική συμμετοχή από τις ελληνικές τράπεζες και οι συνέπειες ήταν απολύτως αρνητικές για αυτές. Αρχικά, αποδείχτηκε το PSI εξάντλησε την κεφαλαιακή βάση των τραπεζών και η πλειοψηφία τους βρέθηκε με αρνητικά ίδια κεφάλαια. Προκειμένου να αποφευχθεί η χρεωκοπία, ένας τεράστιος αριθμός συγχωνεύσεων μαζί με μια διαδικασία ανακεφαλαιοποίησης ξεκίνησαν στις αρχές του 2012. Το αποτέλεσμα ήταν η κρατικοποίηση της Eurobank, ενώ οι άλλες τρεις μεγάλες (συστημικές) τράπεζες βρέθηκαν με πλειοψηφικό κράτος, αν και διατήρησαν τον ιδιωτικό διαχειριστικό έλεγχο. Έτσι, ο ελληνικός τραπεζικός τομέας κατέστη ιδιαίτερα συγκεντρωμένος με τέσσερις τράπεζες να κατέχουν πάνω από το 90% του συνολικού ενεργητικού. Επιπλέον, η βαθιά ύφεση δεν επέτρεψε στις τράπεζες να χρηματοδοτήσουν την οικονομία και οι τιμές των μετοχών τους μειώθηκαν με πολύ έντονο τρόπο. Επιπλέον, αποδείξαμε ότι η ελάφρυνση του Ελληνικού Δημοσίου Χρέους ήταν μικρή σε σχέση με το μέγεθος της διαδικασίας PSI.

Συμπερασματικά, ο ελληνικός τραπεζικός τομέας αντιμετώπισε άνευ προηγουμένου προκλήσεις την τελευταία δεκαετία, με τη χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 και την επακόλουθη κρίση κρατικού χρέους του 2010 να έχουν βαθιές επιπτώσεις στον κλάδο. Τα μέτρα που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση της κρίσης ήταν εκτεταμένα, αλλά η αποτελεσματικότητά τους αποτέλεσε αντικείμενο συζήτησης. Ενώ υπήρξαν ορισμένες επιτυχίες, όπως η σταθεροποίηση του τραπεζικού τομέα, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Η ελληνική κυβέρνηση και οι τράπεζες πρέπει να συνεργαστούν για την εξεύρεση καινοτόμων λύσεων σε αυτές τις προκλήσεις, προκειμένου να διασφαλιστεί η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του ελληνικού τραπεζικού τομέα και της ελληνικής οικονομίας συνολικά.

7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Anastasiou, E., Theodosiou G., Thanou, T., (2015) 'Government spending on regional public services in Greece: Spatial distribution of their evolution before and during the economic crisis, 55th Congress of the European Regional Science Association: "World Renaissance: Changing roles for people and places', 25-28 August 2015, Lisbon, Portugal, European Regional Science Association (ERSA), Louvain-la-Neuve

Arestis, P., & Sawyer, M. (2013). The financial crisis in the European Union: Lessons for the future. *Journal of Post Keynesian Economics*, 36(2), 175-192.

Berge O- Boye K (2007) « An analysis of bank's problem loans» , Economic Bulletin 2/2007, Norges Bank

Bofondi M.-Ropele T.(2011)Macroeconomic determinants of bad loans: evidence from Italian banks, Banca d'Italia(Occasional papers) n.89, March

Bruegel (2020), 'The fiscal response to the economic fallout from the coronavirus' available at <https://www.bruegel.org/publications/datasets/covid-national-dataset/>

Canuto, O., Pinto, B., Prasad, M., (2014) "Orderly Sovereign debt restructuring missing in action", The World Bank research observer, pp 110.

Chernenko, S., Sunderam, A., (2013) "Frictions in Shadow Banking: Evidence from the lending behavior of money market funds", The review of financial studies.

Cattaneo, M. (2019). The European Union's response to the 2008 financial crisis: An institutionalist perspective. *Journal of European Public Policy*, 26(11), 1599-1619.

De Grauwe, P. (2011). The governance of a fragile Eurozone. *National Institute Economic Review*, 215(1), 3-14.

Demirgüç-Kunt, A., & Huizinga, H. (2010). Bank activity and funding strategies: the impact on risk and returns. *Journal of Financial Economics*, 98(3), 626-650.

Economy & Markets (2020), 'The Greek Economy in 2020: impact from the COVID-19 crisis and outlook, Eurobank Research' διαθέσιμο στο <https://www.eurobank.gr/-/media/eurobank/omilos/oikonomikes-analuseis/oikonomiki-epitheorisi/2020/economy-and-markets-28-04-2020.pdf>

- Eichengreen, B. (2010). The crisis in the Eurozone. *Foreign Affairs*, 89(3), 47-57.
- European Central Bank. (2012). *The financial crisis and the policy responses: An empirical analysis of what went wrong*. Frankfurt am Main: European Central Bank.
- Festic M. – Beko J.(2008) The Banking Sector and Macroeconomic Performance in Central European Economies, *Czech Journal of Economics and Finance*, 58, 2008, no 3-4.
- Gennaioli, N., Shleifer, A., & Vishny, R. (2013). A model of shadow banking. *Journal of Finance*, 68(4), 1331-1363.
- Greene, W., 2003. *Econometric Analysis*, 5th edition, Prentice Hall
- Haldane, A. G. (2009). *Why banks failed the stress test*. Speech given at the Marcus-Evans Conference on Stress Testing and Scenario Analysis for Risk Management, London, 29 April 2009.
- Jimenez G.- Saurina J (2006). "Credit cycles, credit risk, and prudential regulation *International Journal of Central Banking* ,2:2 ,pp 65-98
- Laeven, L., & Valencia, F. (2012). Systemic banking crises database: an update. *IMF Working Paper* No. 12/163.
- Lane, P. R., & Milesi-Ferretti, G. M. (2017). International financial integration in the aftermath of the global financial crisis. *Journal of Economic Perspectives*, 31(3), 89-112.
- Louzis D.-Vouldis A.-Metaxas V.(2012) Macroeconomic and bank-specific determinants of non-performing loans in Greece :a comparative study of mortgage, business and consumer loan portfolios, *Journal of Banking and Finance* ,36:4 pp1012-1027
- Mishkin, F. S. (2011). Over the cliff: from the subprime to the global financial crisis. *Journal of Economic Perspectives*, 25(1), 49-70.
- PWC (2009). *Restoring trust: global financial services industry CEO survey*. PricewaterhouseCoopers.

Rajan, R.- Sarat D.(2003). “Non-performing Loans and Terms of Credit of Public Sector Banks in India: An Empirical Assessment.” Occasional Papers, 24:3, pp. 81-121, Reserve Bank of India.

Reinhart C. - Rogoff K. (2009), This Time is Different –Eight Centuries of Financial Folly, Princeton University Press, Princeton.

Salas V. - Saurina J (2002). “Credit Risk in Two Institutional Regimes: Spanish Commercial and Savings Banks.” Journal of Financial Services Research, 22:3, pp. 203-224.

Working Group on NPLs in Central, Eastern and Southeastern Europe (2012) European Banking Coordination “Vienna” Initiative
http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/governance/pdf/2012-03-28-ebci-npls_en.pdf

Τράπεζα της Ελλάδος, Εκθέσεις του Διοικητή για τα έτη 2008 - 2021, διαθέσιμα στο www.bankofgreece.gr

Τράπεζα της Ελλάδος, Εκθέσεις Νομισματικής Πολιτικής για τα έτη 2008-2021, διαθέσιμα στο www.bankofgreece.gr

Ελληνική Στατιστική Αρχή (2023), Βάση Δεδομένων Δημοσίων Οικονομικών, διαθέσιμη στο www.statistics.gr

Μαραθιανού Ε., (2021), Ανάλυση τραπεζικών μετοχών πριν και μετά την κρίση, Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο – Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Οργάνωση και Διοίκηση για Μηχανικούς»

Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους, www.pdma.gr